

ΠΕΡΙΧΟΜΕΝΑ

Απονομή Βραβείου «Δημήτρης Τσάτσος»

Άρθρα

- «Η χρήση ιστορικού γεωγραφικών μετακινήσεων κινητού τηλεφώνου από την Αστυνομία», Sherry F. Colb
- «Ένας Ευρωπαίος Ηγέτης», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Η Εκκλησία δέσμια των ακραίων ιεραρχών της», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Θεσμοί διακυβέρνησης και θεσμοί εγγύησης», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Αγώνας για την εξασφάλιση της παραπληροφόρησης. Στο κυβερνητικό στόχαστρο τα κανάλια», Πέτρος Παραράς
- «Η εξουσία που διαφθείρει», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Σύνταγμα, άδειες και δημόσιο συμφέρον», Σπύρος Βλαχόπουλος
- «Αναθεώρηση και συνταγματική συμφωνία», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Παρανοήσεις και στρεβλώσεις για την 'άμεση δημοκρατία'», Γιώργος Σωτηρέλης
- «Η ιστορία των χαμένων αναθεωρήσεων», Χαράλαμπος Τσιλιώτης
- «Βλέποντας το ποτήρι μισογεμάτο και μισοάδειο», Θεόδωρος Ανδρεάδης Συγγελάκης

Νέες δραστηριότητες του Κέντρου Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου – Ιδρύματος Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου

Προγράμματα

- Judging the Charter

Εκδηλώσεις

- Συνέδριο: «Η Αναθεώρηση του Συντάγματος», 10 – 11.10.2016, Ινστιτούτο Goethe Αθηνών
- «A measure of last resort? Pre-trial detention decision-making in the EU», 3.10.2016, London

Νέες Εκδόσεις

Jeffrey Rosen, «Το Ανώτατο Δικαστήριο των Η.Π.Α.», Σειρά Κέντρου Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου: Σύγχρονοι Στοχαστές για τη Δημοκρατία και το Σύνταγμα. (Πρόλογος: Νικόλαος Κ. Σακελαρίου, Εισαγωγή-Μετάφραση: Αικατερίνη Μ. Ρωξάνα, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2016, 423 σελ.)

● **Απονομή Βραβείου «Δημήτρης Τσάτσος», Δευτέρα 19 Σεπτεμβρίου και ώρα 18:30**
Πρεσβεία της Ελλάδος στη Ρώμη

Τη Δευτέρα 19 Σεπτεμβρίου 2016, σε τελετή που πραγματοποιήθηκε στην Πρεσβεία της Ελλάδος στη Ρώμη, απονεμήθηκε το Βραβείο «Δημήτρης Τσάτσος» στον πρώην Πρόεδρο της Ιταλικής Δημοκρατίας, Γερουσιαστή **Giorgio Napolitano**,

Το βραβείο, το οποίο απονεμήθηκε φέτος για τρίτη φορά, θεσμοθετήθηκε το 2011 από το Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου – Ίδρυμα Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου και το Ινστιτούτο Ευρωπαϊκών Συνταγματικών Επιστημών Δημήτρης Τσάτσος του Πανεπιστημίου Hagen της Γερμανίας (Dimitris-Tsatsos-Institut für Europäische Verfassungswissenschaften). Το **Βραβείο «Δημήτρης Τσάτσος»** απονέμεται σε εξέχουσες προσωπικότητες με ιδιαίτερη προσφορά στο πεδίο των Ευρωπαϊκών Συνταγματικών Επιστημών.

Την εκδήλωση προλόγισε ο Έλληνας Πρέσβης, κ. Θεμιστοκλής Δεμίρης.

Στην ομιλία του ο Πρόεδρος του Κέντρου Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου – Ιδρύματος Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου, Καθηγητής κ. Ξ. Κοντιάδης, σημείωσε ότι το Βραβείο απηχεί την αγωνία του Δημήτρη Τσάτσου για το μέλλον της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και φέτος απονέμεται σε μια στιγμή που η συνοχή της Ευρωπαϊκής Ένωσης αμφισβητείται έντονα. Ο Δημήτρης Τσάτσος εισήγαγε τη θεωρία της ευρωπαϊκής συμπολιτείας, που βασίζεται στη συμφιλίωση των εννοιών της πολιτιστικής ομοιογένειας και εθνοτικής πολυμορφίας ως πυλώνες της θεσμικής ολοκλήρωσης της ΕΕ. Στο πλαίσιο αυτό, η απονομή του βραβείου σε μια προσωπικότητα όπως ο Γερουσιαστής Napolitano, που είχε εξέχουσα συμβολή στην ευρωπαϊκή ενοποίηση, φέρει συμβολική σημασία για το μέλλον της ευρωπαϊκής ενότητας.

Ο Καθηγητής Peter Schiffauer, εκ μέρους του Ινστιτούτου Ευρωπαϊκών Συνταγματικών Επιστημών Δημήτρης Τσάτσος του Πανεπιστημίου Hagen της Γερμανίας, μίλησε για τη σημαντική συμβολή του Ναπολιτάνο στο πεδίο της ευρωπαϊκής ενοποίησης.

Στον δημόσιο έπαινο που εκφώνησε ο Καθηγητής Paolo Ridola, αναφέρθηκε στη συμβολή του Γερουσιαστή Ναπολιτάνο και του Δημήτρη Τσάτσο στην ιδέα ενός Ευρωπαϊκού Συντάγματος ως το θεμέλιο μιας κοινής ιδιότητας του πολίτη που επιτρέπει την υπέρβαση εθνικιστικών εγωισμών. Αναφέρθηκε, επίσης, στον ρόλο των ευρωπαϊκών πολιτικών κομμάτων για μια υπερεθνική δημοκρατική πολιτεία, τομείς στους οποίους οι δύο προσωπικότητες είχαν μεγάλη συμβολή.

Τέλος, ο Γερουσιαστής Napolitano στην ομιλία του εστίασε στη συνεργασία του με τον Δημήτρη Τσάτσο στην Επιτροπή Συνταγματικών Υποθέσεων του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Σημείωσε ότι η συνεργασία των δύο Ιδρυμάτων, στην Αθήνα και το Hagen, είναι ένα παράδειγμα αμοιβαίου σεβασμού και εκτίμησης των Ευρωπαϊκών χωρών, που είναι περισσότερο αναγκαία από ποτέ. Ο ίδιος δεσμεύθηκε να συνεχίσει να υπηρετεί την ευρωπαϊκή ιδέα, η οποία σήμερα δοκιμάζεται και πρέπει να υποστηριχθεί, σε ένα μεταβαλλόμενο παγκόσμιο περιβάλλον.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Η χρήση ιστορικού γεωγραφικών μετακινήσεων κινητού τηλεφώνου από την Αστυνομία», Sherry F. Colb
- «Ένας Ευρωπαίος Ηγέτης», Ξενοφών Κοντιάδη
- «Η Εκκλησία δέσμια των ακραίων ιεραρχών της», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Θεσμοί διακυβέρνησης και θεσμοί εγγύησης», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Αγώνας για την εξασφάλιση της παραπληροφόρησης. Στο κυβερνητικό στόχαστρο τα κανάλια», Πέτρος Παραράς
- «Η εξουσία που διαφθείρει», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Σύνταγμα, άδειες και δημόσιο συμφέρον», Σπύρος Βλαχόπουλος
- «Αναθεώρηση και συνταγματική συμφωνία», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Παρανοήσεις και στρεβλώσεις για την 'άμεση δημοκρατία'», Γιώργος Σωτηρέλης
- «Η ιστορία των χαμένων αναθεωρήσεων», Χαράλαμπος Τσιλιώτης
- «Βλέποντας το ποτήρι μισογεμάτο και μισοάδειο», Θεόδωρος Ανδρεάδης Συγγελάκης

Η χρήση ιστορικού γεωγραφικών μετακινήσεων κινητού τηλεφώνου από την Αστυνομία

Sherry F. Colb, Καθηγήτρια Δικαίου στο Πανεπιστήμιο Cornell

Σύμφωνα με την πρόσφατη απόφαση του Εφετείου της Ιντιάνα Zanders v. Indiana, η Αστυνομία παραβιάζει την Τέταρτη Τροποποίηση του Συντάγματος των ΗΠΑ περί έρευνας και κατάσχεσης, σε περίπτωση που λάβει χωρίς ένταλμα το ιστορικό των γεωγραφικών μετακινήσεων ενός κινητού τηλεφώνου από τον πάροχο του κατόχου του. Παρότι το Δικαστήριο προσπάθησε να εναρμονίσει την απόφασή του με την υφιστάμενη νομολογία, το ισχυρότερο επιχείρημά του ήταν ότι θα αποτελούσε σημαντικό περιορισμό της ιδιωτικότητας ένα νομολογιακό προηγούμενο να επιτρέπει στην Αστυνομία να συγκεντρώνει στοιχεία χωρίς ένταλμα για το ιστορικό γεωγραφικών μετακινήσεων του κατόχου κινητού τηλεφώνου.

Αν η συγκέντρωση στοιχείων, τα οποία αφορούν γεωγραφικές μετακινήσεις, δεν θεωρηθεί «έρευνα» κατά την έννοια της Τέταρτης Τροποποίησης, όπως φαίνεται να υπαγορεύει η νομολογία του Ανωτάτου Δικαστηρίου, αθώοι άνθρωποι θα υποβληθούν σε τέτοιου είδους συλλογή στοιχείων χωρίς να συντρέχει κανένας λόγος ή για κάποιον κακό λόγο. Η Αστυνομία μπορεί απλά να αποφασίσει ότι έχει την περιέργεια να πληροφορηθεί πού πηγαίνουν συγκεκριμένα πολιτικά αντιπαθή άτομα ή ομάδες και να απευθυνθεί στους παρόχους κινητής τηλεφωνίας για να συγκεντρώσει ό,τι «βρόμικες» πληροφορίες μπορεί να φέρει στην επιφάνεια για τους στόχους της.

Καθώς οι άνθρωποι έχουν μαζί τους σχεδόν πάντα το κινητό τους, το γεωγραφικό ιστορικό ενός κινητού τηλεφώνου στην ουσία δίνει στην Αστυνομία μια χρηστική

www.cecl.gr

Επικοινωνία: centre@cecl.gr

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Η χρήση ιστορικού γεωγραφικών μετακινήσεων κινητού τηλεφώνου από την Αστυνομία», Sherry F. Colb
- «Ένας Ευρωπαίος Ηγέτης», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Η Εκκλησία δέσμια των ακραίων ιεραρχών της», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Θεσμοί διακυβέρνησης και θεσμοί εγγύησης», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Αγώνας για την εξασφάλιση της παραπληροφόρησης. Στο κυβερνητικό στόχαστρο τα κανάλια», Πέτρος Παραράς
- «Η εξουσία που διαφθείρει», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Σύνταγμα, άδειες και δημόσιο συμφέρον», Σπύρος Βλαχόπουλος
- «Αναθεώρηση και συνταγματική συμφωνία», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Παρανοήσεις και στρεβλώσεις για την 'άμεση δημοκρατία'», Γιώργος Σωτηρέλης
- «Η ιστορία των χαμένων αναθεωρήσεων», Χαράλαμπος Τσιλιώτης
- «Βλέποντας το ποτήρι μισογεμάτο και μισοάδειο», Θεόδωρος Ανδρεάδης Συγγελάκης

λίστεα από όλους τους τύπους που έχει επισκεφθεί το άτομο του οποίου ζητείται το τηλεφωνικό αρχείο. Αυτή είναι μια εξαιρετικά επεμβατική δυνατότητα, και όσοι από εμάς προβληματίζονται για την προστασία της ιδιωτικότητας ενάντια σε κρατικές παρεμβάσεις θεωρούμε την προοπτική μιας τέτοιας παρακολούθησης Οργουελιανή και τρομακτική.

Ταυτόχρονα, είναι χρήσιμο να έχουμε κατά νου τι σημαίνει να γίνει δεκτό ότι η συλλογή τέτοιων στοιχείων αποτελεί έρευνα υπό την έννοια της Τέταρτης Τροποποίησης. Δεν συνεπάγεται ότι η Αστυνομία δεν μπορεί ποτέ να προβεί σε αυτήν.

Η πρόσβαση στο γεωγραφικό ιστορικό ενός υπόπτου που ίσως έχει διαπράξει κάποια σοβαρή παραβίαση του νόμου μπορεί να αποτελεί πολύτιμο μέσο ώστε να αποδειχθεί ότι ο ύποπτος πράγματι διέπραξε (και ίσως ότι δεν διέπραξε) το έγκλημα για το οποίο κατηγορείται. Αν το να θεωρηθεί η συλλογή τέτοιων στοιχείων «έρευνα» είχε ως συνέπεια να μην μπορεί ποτέ η Αστυνομία να προβεί σε συλλογή πληροφοριών, τότε θα ήταν κατανοητό τα δικαστήρια να απορρίψουν τον χαρακτηρισμό «έρευνα» και να κρίνουν ότι η συλλογή γεωγραφικών πληροφοριών από κινητά τηλέφωνα δεν αφορά την Τέταρτη Τροποποίηση.

Ευτυχώς, όμως, η Τέταρτη Τροποποίηση δεν απαγορεύει κάθε «έρευνα και κατάσχεση». Απαγορεύει μόνο εκείνες που είναι αναιτιολόγητες. Επομένως, αν η Αστυνομία έχει εύλογο λόγο να υποψιάζεται ένα άτομο για παράνομη δραστηριότητα, η οποία μπορεί να διαλευκανθεί ρίχνοντας μια ματιά στο ιστορικό από τα γεωγραφικά σημεία που έχει επισκεφθεί, τότε μπορεί να ζητήσει την έκδοση εντάλματος για έρευνα, ώστε να της δοθεί η ευκαιρία να διαπιστώσει πού βρισκόταν ο ύποπτος κατά τη διάρκεια ενός σαφώς προσδιορισμένου χρονικού διαστήματος.

Όταν αναλογιζόμαστε τις ανάγκες που προκύπτουν για την επιβολή του νόμου και τις σταθμίζουμε με γνώμονα την προστασία της ιδιωτικότητας, είναι κρίσιμο να μην ξεχνάμε ότι η Αστυνομία δεν χρειάζεται *carte blanche* προκειμένου να κάνει τη δουλειά της. Αντίθετα, όταν τίθεται ζήτημα παραβίασης της ιδιωτικότητας του ατόμου, κατά κανόνα είναι επιβεβλημένο να συντρέχει σοβαρός λόγος, συχνά μάλιστα και ένταλμα. Αυτό ακριβώς επιχειρείται να στοιχειοθετηθεί στην υπόθεση *Zanders*, ιδίως ότι η συλλογή στοιχείων για τις γεωγραφικές μετακινήσεις αποτελεί «έρευνα».

(επιλογή-μετάφραση: Αλκμήνη Φωτιάδου)

<http://www.dorfonlaw.org>, 28/9/2016

www.cecl.gr

Επικοινωνία: centre@cecl.gr

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Η χρήση ιστορικού γεωγραφικών μετακινήσεων κινητού τηλεφώνου από την Αστυνομία», Sherry F. Colb
- «Ένας Ευρωπαίος Ηγέτης», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Η Εκκλησία δέσμια των ακραίων ιεραρχών της», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Θεσμοί διακυβέρνησης και θεσμοί εγγύησης», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Αγώνας για την εξασφάλιση της παραπληροφόρησης. Στο κυβερνητικό στόχαστρο τα κανάλια», Πέτρος Παραράς
- «Η εξουσία που διαφθείρει», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Σύνταγμα, άδειες και δημόσιο συμφέρον», Σπύρος Βλαχόπουλος
- «Αναθεώρηση και συνταγματική συμφωνία», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Παρανοήσεις και στρεβλώσεις για την 'άμεση δημοκρατία'», Γιώργος Σωτηρέλης
- «Η ιστορία των χαμένων αναθεωρήσεων», Χαράλαμπος Τσιλιώτης
- «Βλέποντας το ποτήρι μισογεμάτο και μισοάδειο», Θεόδωρος Ανδρεάδης Συγγελάκης

Ένας Ευρωπαίος Ηγέτης

Ξενοφών Κοντιάδης, Καθηγητής Δημοσίου Δικαίου στο Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, Πρόεδρος του Κέντρου Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου

Χθες απονεμήθηκε στον πρώην πρόεδρο της Ιταλικής Δημοκρατίας, Τζόρτζιο Ναπολιτάνο, το Βραβείο «Δημήτρης Τσάτσος», που απονέμεται κάθε δύο χρόνια από το Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου - Ίδρυμα Τσάτσου και το γερμανικό Ινστιτούτο για Ευρωπαϊκές Συνταγματικές Επιστήμες Δ. Τσάτσος σε εξέχουσες προσωπικότητες για την προσφορά τους στην ευρωπαϊκή ιδέα. Ο Ναπολιτάνο έχει διανύσει μια εντυπωσιακή πολιτική διαδρομή από το 1953 ως βουλευτής στο Ιταλικό και στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, υπουργός, γερουσιαστής και πρόεδρος της Δημοκρατίας.

Στενός συνεργάτης του Ενρίκο Μπερλινγκουέρ στη στροφή του Ιταλικού Κομμουνιστικού Κόμματος προς τον ευρωκομμουνισμό, πρόεδρος της Συνταγματικής Επιτροπής του Ευρωκοινοβουλίου, πρόεδρος της Ιταλικής Δημοκρατίας για σχεδόν 10 χρόνια, όπου λειτούργησε ως εγγυητής της συνταγματικής νομιμότητας απέναντι στην μπερλουσκονική ασυδοσία και ως από μηχανής θεός κατά την κυβερνητική κρίση μετά την πτώση του Μπερλουσκόνι, υπερβαίνοντας ενίοτε το γράμμα των αρμοδιοτήτων του με σκοπό την υπεράσπιση των δημοκρατικών θεσμών, σήμερα γερουσιαστής, ο Ναπολιτάνο αποτελεί ένα ανεκτίμητο πολιτικό κεφάλαιο για την Ιταλία και την Ευρώπη παρά τα 91 χρόνια του. Ο Ναπολιτάνο έχει τα χαρακτηριστικά των μεγάλων ηγετών που σημάδεψαν στα πρώτα της βήματα την ενωμένη Ευρώπη. Το κύρος του δεν απορρέει μόνο από την προσήλωσή του σε αξίες όπως η εμπάθυνση του δημοκρατικού κράτους δικαίου, η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση και η κοινωνική δικαιοσύνη, αλλά και από την ικανότητά του να υπηρετεί τις αξίες αυτές μέσα σε ένα μεταβαλλόμενο κοινωνικοπολιτικό περιβάλλον. Η ιστορική στροφή του Ιταλικού Κομμουνιστικού Κόμματος δεν ήταν μια επιλογή χωρίς εντάσεις. Η υποστήριξη της εμπάθυνας της ευρωπαϊκής ενοποίησης κάθε άλλο παρά ανέφελη υπήρξε. Ο αγώνας για την αποτροπή της ακυβερνησίας στην Ιταλία έμοιαζε καταδικασμένος σε αποτυχία.

Ο Ναπολιτάνο αφουγκραζόταν τις νέες ιστορικές προκλήσεις τόσο στην πατρίδα του όσο και στην Ευρώπη. Τιμώντας τον Ναπολιτάνο τιμήθηκε προπαντός η συνέπεια στην υπεράσπιση αξιών και η αποτελεσματική εφαρμογή τους σε μείζονες δημόσιες πολιτικές. Αυτό ακριβώς που δεν διαθέτουν σήμερα οι άτολμοι, καιροσκόποι ή δημαγωγοί πρωταγωνιστές της ευρωπαϊκής σκηνής.

www.cecl.gr

Επικοινωνία: centre@cecl.gr

πηγή: «Εθνος» 20/9/2016

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Η χρήση ιστορικού γεωγραφικών μετακινήσεων κινητού τηλεφώνου από την Αστυνομία», Sherry F. Colb
- «Ένας Ευρωπαίος Ηγέτης», Ξενοφών Κοντιάδη
- «Η Εκκλησία δέσμια των ακραίων ιεραρχών της», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Θεσμοί διακυβέρνησης και θεσμοί εγγύησης», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Αγώνας για την εξασφάλιση της παραπληροφόρησης. Στο κυβερνητικό στόχαστρο τα κανάλια», Πέτρος Παραράς
- «Η εξουσία που διαφθείρει», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Σύνταγμα, άδειες και δημόσιο συμφέρον», Σπύρος Βλαχόπουλος
- «Αναθεώρηση και συνταγματική συμφωνία», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Παρανοήσεις και στρεβλώσεις για την 'άμεση δημοκρατία'», Γιώργος Σωτηρέλης
- «Η ιστορία των χαμένων αναθεωρήσεων», Χαράλαμπος Τσιλιώτης
- «Βλέποντας το ποτήρι μισογεμάτο και μισοάδειο», Θεόδωρος Ανδρεάδης Συγγελάκης

Η Εκκλησία δέσμια των ακραίων ιεραρχών της

Νίκος Αλιβιζάτος, Καθηγητής Συνταγματικού Δικαίου

Καθώς φέτος συμπληρώνονται επτά χρόνια από το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης, όλο και περισσότεροι συμπολίτες μας συμφωνούν ότι το βαθύτερο αίτιο των μνημονίων είναι πολιτικό. Είναι η ανικανότητα του πολιτικού προσωπικού και η αβελτηρία μιας κακομαθημένης ελίτ να πραγματοποιήσουν τις μεταρρυθμίσεις που χρειάζονται για να παρακολουθήσει η χώρα μας τις ιλιγγιώδεις αλλαγές που συντελούνται στην Ευρώπη και τον κόσμο, από τα τέλη της δεκαετίας του 1980 και μετά.

Όλο και περισσότεροι συμπολίτες μας πείθονται επίσης ότι μαγικές συνταγές δεν υπάρχουν. Και ότι για την έξοδο από το τέλμα και την ανόρθωση χρειάζεται σχέδιο, υπομονή και προπάντων νέα και ανοιχτά μυαλά, που θα τολμήσουν εκεί όπου οι παλαιότεροι διστάζαμε, από νωχέλεια, από αδράνεια ή από φόβο για το πολιτικό κόστος.

Η Εκκλησία της Ελλάδος δεν είναι άμοιρη ευθυνών για το κατρακύλισμα της χώρας. Το 1974, ήταν ο μόνος θεσμός που κυριολεκτικά δεν τον άγγιξε η Μεταπολίτευση. Επί πολλά χρόνια αναλώθηκε σε μάχες ενάντια στα βήματα που επιχείρησαν πρώτα ο Κωνσταντίνος Καραμανλής και στη συνέχεια ο Ανδρέας Παπανδρέου, για τον εκσυγχρονισμό του οικογενειακού δικαίου και το καθεστώς των μειονοτήτων. Τι να πρωτοθυμίσω;

Την εναντίωσή της, το 1977, με ογκώδη συλλαλητήρια, στον νόμο του Ευάγγελου Αβέρωφ για τους αντιρρησίες συνείδησης; Την αντίθεσή της στο «αυτόματο» διαζύγιο; Ή την ακραία θέση που πήρε για τον πολιτικό γάμο, τον οποίο, όπως κάθε τόσο μας θυμίζει ο άγιος Καλαβρύτων, εξακολουθεί επίσημα να χαρακτηρίζει «πορνεία»;

Στο γύρισμα του αιώνα, εκεί που θα περίμενε κανείς ότι, με τη νεοεκλεγμένη ηγεσία της, θα παρακολουθούσε κάπως τις εξελίξεις και θα στεκόταν δίπλα στο μέγα πλήθος των παραγκωνισμένων, των αλλαγών και της παγκοσμιοποίησης, η Εκκλησία ήταν εκείνη που προκάλεσε τη «μάχη» των ταυτοτήτων. Με έναν «μοντερνίζοντα» λόγο (θυμίζω το περίφημο «Σας πάω!»), ο Αρχιεπίσκοπος Χριστόδουλος αναδείχθηκε σε πρωταγωνιστή μιας βαθιά συντηρητικής στροφής, η οποία τροφοδότησε τον λαϊκισμό της επόμενης δεκαετίας. Ελάχιστοι ήταν τότε οι ιεράρχες που τόλμησαν να αντιταχθούν στην επέλαση του εθνικισμού και της μισαλλόδοξης εκδοχής της ορθοδοξίας. Ανάμεσά τους, ο αοίδιμος Ιωαννίνων Θεόκλητος και ο σημερινός Αρχιεπίσκοπος, Μητροπολίτης τότε Θηβών και Λεβαδείας.

www.cecl.gr

Επικοινωνία: centre@cecl.gr

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Η χρήση ιστορικού γεωγραφικών μετακινήσεων κινητού τηλεφώνου από την Αστυνομία», Sherry F. Colb
- «Ένας Ευρωπαίος Ηγέτης», Ξενοφών Κοντιάδη
- «Η Εκκλησία δέσμια των ακραίων ιεραρχών της», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Θεσμοί διακυβέρνησης και θεσμοί εγγύησης», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Αγώνας για την εξασφάλιση της παραπληροφόρησης. Στο κυβερνητικό στόχαστρο τα κανάλια», Πέτρος Παραράς
- «Η εξουσία που διαφθείρει», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Σύνταγμα, άδειες και δημόσιο συμφέρον», Σπύρος Βλαχόπουλος
- «Αναθεώρηση και συνταγματική συμφωνία», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Παρανοήσεις και στρεβλώσεις για την 'άμεση δημοκρατία'», Γιώργος Σωτηρέλης
- «Η ιστορία των χαμένων αναθεωρήσεων», Χαράλαμπος Τσιλιώτης
- «Βλέποντας το ποτήρι μισογεμάτο και μισοάδειο», Θεόδωρος Ανδρεάδης Συγγελάκης

Θυμάμαι ακόμη πόσο ευγενικά μας είχε δεχθεί, μαζί με τον κοντινότερο συνεργάτη του (τον σημερινό Μητροπολίτη Ιλίου), στο θεραπευτήριο «Άγιος Βλάσιος» στη Λιβαδειά – ένα προσωπικό επίτευγμά του– τον Φεβρουάριο του 2006. Τον είχαμε επισκεφθεί με τον Γιάννη Κτιστάκι, εκ μέρους της Ένωσης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, για να ζητήσουμε τα σχόλια και τις παρατηρήσεις του στην πρόταση νόμου για τις σχέσεις Πολιτείας και Εκκλησίας που είχαμε δώσει στη δημοσιότητα, λίγο νωρίτερα. Τίποτα δεν προδίκιζε ότι, δέκα χρόνια αργότερα, θα απαξίωνε εκείνη την πρωτοβουλία και θα κατακεραύνωνε εμένα προσωπικά και τους υπόλοιπους εμπνευστές της, ισχυριζόμενος ότι επιστρατεύουμε «τεχνάσματα και ομίχλες για να παρασύρουμε τους εκάστοτε κυβερνώντες και τον απλό λαό εγγύτερα στις ιδεοληψίες» μας.

Η στροφή αυτή είναι ακόμη πιο ακατανόητη αν αναλογισθεί κανείς ότι ο Μητροπολίτης Αμβρόσιος έχει πλέον βρει αρκετούς μιμητές στην Ιεραρχία: Από τον άγιο Μεσογαίας, που το διδακτορικό του από το Χάρβαρντ και το MIT δεν τον εμπόδισε να αντιταχθεί στην ανέγερση τζαμιού στην Παιανία και αποτεφρωτηρίου στο Μαρκόπουλο, έως τον Πειραιώς Σεραφείμ, ο οποίος, ξεπερνώντας κάθε όριο χριστιανικής ευπρέπειας, εξομοίωνε προ καιρού την ομοφυλοφιλία με τον «σαδομαζοχισμό», την «ουρολαγνεία», την «κοπρολαγνεία», την «παιδοφιλία», τη «νεκροφιλία», και όλων των λογίων τις «ανισορροπίες» και «ψυχασθένειες».

Ευθυγραμμιζόμενος με τους ανωτέρω στην ολομέτωπη επίθεση κατά του κ. Φίλη για τη διδασκαλία των Θρησκευτικών, ο Αρχιεπίσκοπος Ιερώνυμος πιστεύω ότι αδικεί τον εαυτό του και την πτέρυγα των μετριοπαθών ιεραρχών από την οποία προέρχεται.

Πρώτον, γιατί η σχετική πρωτοβουλία δεν είναι μια επιπολαιότητα της στιγμής, που η σημερινή κυβέρνηση επιχειρεί για τις εντυπώσεις και μόνο. Εδώ και τρία χρόνια, πολύ προτού δηλαδή ο ΣΥΡΙΖΑ ανέβει στην εξουσία, έχει γίνει πολλή δουλειά στο Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής, με ευθύνη ενός άξιου εκπαιδευτικού, του Στ. Γιαγκάζογλου, και συμμετοχή πολλών ακόμη έγκριτων θεολόγων.

Δεύτερον, διότι ο κ. Φίλης έχει δεχθεί τους βασικούς όρους της Εκκλησίας, δηλαδή να παραμείνει το μάθημα υποχρεωτικό, να μη μειωθούν οι ώρες διδασκαλίας και να διατηρηθεί ο ορθόδοξος χαρακτήρας του.

Τρίτον, διότι, όπως κάθε καλόπιστος μαθητής και γονιός αναγνωρίζει, το μάθημα των Θρησκευτικών, έτσι όπως διδάσκεται σήμερα, είναι ξεπερασμένο και αφόρητα βαρετό. Χρειάζεται εκ βάθρων αναδιαμόρφωση.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Η χρήση ιστορικού γεωγραφικών μετακινήσεων κινητού τηλεφώνου από την Αστυνομία», Sherry F. Colb
- «Ένας Ευρωπαίος Ηγέτης», Ξενοφών Κοντιάδη
- «Η Εκκλησία δέσμια των ακραίων ιεραρχών της», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Θεσμοί διακυβέρνησης και θεσμοί εγγύησης», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Αγώνας για την εξασφάλιση της παραπληροφόρησης. Στο κυβερνητικό στόχαστρο τα κανάλια», Πέτρος Παραράς
- «Η εξουσία που διαφθείρει», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Σύνταγμα, άδειες και δημόσιο συμφέρον», Σπύρος Βλαχόπουλος
- «Αναθεώρηση και συνταγματική συμφωνία», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Παρανοήσεις και στρεβλώσεις για την 'άμεση δημοκρατία'», Γιώργος Σωτηρέλης
- «Η ιστορία των χαμένων αναθεωρήσεων», Χαράλαμπος Τσιλιώτης
- «Βλέποντας το ποτήρι μισογεμάτο και μισοάδειο», Θεόδωρος Ανδρεάδης Συγγελάκης

Και τέταρτον, διότι όσο και αν το Σύνταγμα αναγνωρίζει ξεχωριστή θέση στην Ορθοδοξία και επιβάλλει στην πολιτεία να μεριμνά και για την ανάπτυξη της «θρησκευτικής συνείδησης» των παιδιών, καμιά διάταξή του δεν αφαιρεί από την κυβέρνηση την αποκλειστική αρμοδιότητα εκείνη να καθορίζει την εκπαιδευτική πολιτική της χώρας και να προσδιορίζει, με τη συνδρομή των αρμόδιων οργάνων της, το περιεχόμενο των σχολικών βιβλίων.

Την άλλη Τρίτη 4 Οκτωβρίου, το ζήτημα των Θρησκευτικών θα συζητηθεί ενώπιον της Ιεράς Συνόδου της Ιεραρχίας. Θα προσέλθουν ιεράρχες όλων των τάσεων, από τον Καλαβρύτων Αμβρόσιο, τον από παλιά επικεφαλής των πιο ακραίων, έως τον Μεσσηνίας Χρυσόστομο, θαρραλέο συνάδελφο στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, που ο μετριοπαθής λόγος του τον έχει καθιερώσει ως τη φωνή της καταλλαγής και της ορθοφροσύνης στη σημερινή Εκκλησία.

Το χάσμα που χωρίζει τους μεν από τους δε είναι τόσο βαθύ που δύσκολα θα μπορέσει να γεφυρωθεί από τη μια στιγμή στην άλλη. Το διακύβευμα, εν τούτοις, είναι πολύ σοβαρό για να αφεθούν τα πράγματα στην τύχη τους. Στην Ελλάδα των μνημονίων, το κοινωνικό έργο που επιτελεί η Εκκλησία είναι σπουδαίο. Θα ήταν κρίμα αν, στο πνευματικό πεδίο, οι ακραίοι, με την ανεξήγητη εμπάθειά τους, την παγιδεύσουν στις σκοτεινότερες στιγμές της ιστορίας της. Γιατί όπως διδάσκει ο Οικουμενικός Πατριάρχης από το Φανάρι, η Ορθοδοξία είναι ανοιχτή θρησκεία. Και μπορεί να συμφιλιωθεί, χωρίς να κάνει ουσιαστικές παραχωρήσεις, με τις μεγάλες αξίες του δυτικού ουμανισμού, την οικολογία και τα δικαιώματα του ανθρώπου.

Με τον επιβαλλόμενο λοιπόν σεβασμό –ειδικά σε αυτή τη λεπτή συγκυρία για την Ελλάδα, όπου οι κάθε είδους οπαδοί των άκρων караδοκούν– ας μου επιτραπεί να ελπίζω ότι ο Αρχιεπίσκοπος Ιερώνυμος δεν θα ξεχάσει τελικά το παρελθόν του. Και θα κάνει την ορθή επιλογή.

πηγή: «Καθημερινή» 25/9/2016

Θεσμοί διακυβέρνησης και θεσμοί εγγύησης

Χαράλαμπος Ανθόπουλος, Αναπληρωτής καθηγητής ΕΑΠ

Μια πραγματικά βελτιωτική –σε σχέση με την ισχύουσα συνταγματική τάξη– πρόταση συνταγματικής αναθεώρησης θα πρέπει, κατά τη γνώμη μου, να έχει ως αφετηρία τη διάκριση ανάμεσα σε θεσμούς διακυβέρνησης και θεσμούς εγγύησης και ως στόχο τον εμπλουτισμό και την ενδυνάμωση των δεύτερων έναντι των πρώτων.

Η διάκριση ανάμεσα σε θεσμούς διακυβέρνησης και θεσμούς εγγύησης είναι περιγραφικά πιο σωστή από την

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Η χρήση ιστορικού γεωγραφικών μετακινήσεων κινητού τηλεφώνου από την Αστυνομία», Sherry F. Colb
- «Ένας Ευρωπαίος Ηγέτης», Ξενοφών Κοντιάδη
- «Η Εκκλησία δέσμια των ακραίων ιεραρχών της», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Θεσμοί διακυβέρνησης και θεσμοί εγγύησης», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Αγώνας για την εξασφάλιση της παραπληροφόρησης. Στο κυβερνητικό στόχαστρο τα κανάλια», Πέτρος Παραράς
- «Η εξουσία που διαφθείρει», Ξενοφών Κοντιάδη
- «Σύνταγμα, άδειες και δημόσιο συμφέρον», Σπύρος Βλαχόπουλος
- «Αναθεώρηση και συνταγματική συμφωνία», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Παρανοήσεις και στρεβλώσεις για την 'άμεση δημοκρατία'», Γιώργος Σωτηρέλης
- «Η ιστορία των χαμένων αναθεωρήσεων», Χαράλαμπος Τσιλιώτης
- «Βλέποντας το ποτήρι μισογεμάτο και μισοάδειο», Θεόδωρος Ανδρεάδης Συγγελάκης

παραδοσιακή τριμερή διάκριση των δημόσιων εξουσιών ανάμεσα σε νομοθετική, εκτελεστική και δικαστική εξουσία, η οποία δεν ανταποκρίνεται πλέον στην πραγματικότητα των σύγχρονων δημοκρατικών πολιτικών συστημάτων, ιδίως δε των κοινοβουλευτικών συστημάτων. Στα συστήματα αυτά υπάρχει μια πλήρης σχεδόν ομοιογένεια μεταξύ των πολιτικών οργάνων του κράτους, δηλαδή του Κοινοβουλίου και της κυβέρνησης, με ενοποιητικό άξονα την κυβερνητική κοινοβουλευτική πλειοψηφία. Από την άλλη πλευρά, τα όργανα εγγύησης δεν εξαντλούνται στα όργανα της δικαστικής εξουσίας. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα των ανεξάρτητων Αρχών, οι οποίες αποτελούν όργανα υλοποίησης και εγγύησης συνταγματικώς προστατευόμενων αρχών, δικαιωμάτων και συμφερόντων.

Εξάλλου, σε ένα εξισοροπημένο συνταγματικό σύστημα ως όργανο εγγύησης λειτουργεί και ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, π.χ. μέσω του δικαιώματος αναπομπής, το οποίο κατοχυρώνεται και στο ελληνικό Σύνταγμα (άρθρο 42 Συντ.), αλλά έχει περιπέσει σε αχρησία, ενώ υπάρχει στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες -όχι όμως στην Ελλάδα- ένα όργανο που βρίσκεται στην κορυφή της συνταγματικής οργάνωσης του κράτους, το Συνταγματικό Δικαστήριο, στο οποίο επιφυλάσσεται η «τελευταία λέξη» στα θέματα της ερμηνείας του Συντάγματος και υπό την έννοια αυτή είναι το όργανο που «κλειδώνει» το συνταγματικό σύστημα.

Το μεγάλο θεσμικό θέμα στην Ελλάδα εξακολουθεί να είναι η προάσπιση του Συντάγματος από τις καταχρήσεις της νομοθετικής και εκτελεστικής εξουσίας. Συνεπώς, κατά τη γνώμη μου, στο πεδίο αυτό θα πρέπει να στραφεί κυρίως η αναθεωρητική παρέμβαση, δηλαδή στην αναδιαμόρφωση των συνταγματικών σχέσεων μεταξύ πολιτικών οργάνων και οργάνων εγγύησης.

πηγή: «Εθνος» 14/9/2016

Αγώνας για την εξασφάλιση της παραπληροφόρησης. Στο κυβερνητικό στόχαστρο τα κανάλια

Πέτρος Ι. Παραράς, Επίτιμος Αντιπρόεδρος του Συμβουλίου Επικρατείας, Καθηγητής Συνταγματικού Δικαίου

1. Το ζήτημα της συνταγματικότητας ή μη της διαδικασίας που θέσπισαν οι ν. 4339/2015 και 4367/2016 προκειμένου να δοθούν οι νέες τηλεοπτικές άδειες, εντοπίζεται στην ερμηνεία του άρθρου 15 παρ.2 του Συντ., στην οποία ανεπηρέαστα οφείλουν να προβαίνουν οι καταξιωμένοι του κλάδου

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Η χρήση ιστορικού γεωγραφικών μετακινήσεων κινητού τηλεφώνου από την Αστυνομία», Sherry F. Colb
- «Ένας Ευρωπαίος Ηγέτης», Ξενοφών Κοντιάδη
- «Η Εκκλησία δέσμια των ακραίων ιεραρχών της», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Θεσμοί διακυβέρνησης και θεσμοί εγγύησης», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Αγώνας για την εξασφάλιση της παραπληροφόρησης. Στο κυβερνητικό στόχαστρο τα κανάλια», Πέτρος Παραράς
- «Η εξουσία που διαφθείρει», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Σύνταγμα, άδειες και δημόσιο συμφέρον», Σπύρος Βλαχόπουλος
- «Αναθεώρηση και συνταγματική συμφωνία», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Παρανοήσεις και στρεβλώσεις για την 'άμεση δημοκρατία'», Γιώργος Σωτηρέλης
- «Η ιστορία των χαμένων αναθεωρήσεων», Χαράλαμπος Τσιλιώτης
- «Βλέποντας το ποτήρι μισογεμάτο και μισοάδειο», Θεόδωρος Ανδρεάδης Συγγελάκης

μας, οι λεγόμενοι «συγγραφείς» (écrivains), σε αντίθεση με ορισμένους που κινούνται στην επιστημονική περιφέρεια και τους οποίους αποκαλώ απλώς «γράφοντες» (écrivants).

2. Στο άρθρο 15 παρ.2 Σ ορίζονται τα εξής: «α'. Η ραδιοφωνία και η τηλεόραση υπάγονται στον "άμεσο έλεγχο του Κράτους". β'. Ο έλεγχος και η επιβολή των διοικητικών κυρώσεων υπάγονται στην αποκλειστική αρμοδιότητα του Εθνικού Συμβουλίου Ραδιοτηλεόρασης που είναι ανεξάρτητη αρχή, όπως νόμος ορίζει. γ'. Ο "άμεσος έλεγχος του Κράτους", που λαμβάνει και τη μορφή του καθεστώτος της προηγούμενης άδειας, έχει ως σκοπό την αντικειμενική και με ίσους όρους μετάδοση πληροφοριών και ειδήσεων, καθώς και προϊόντων του λόγου και της τέχνης, την εξασφάλιση της ποιοτικής στάθμης των προγραμμάτων που επιβάλλει η κοινωνική αποστολή της ραδιοφωνίας και της τηλεόρασης και η πολιτιστική ανάπτυξη της Χώρας, καθώς και το σεβασμό της αξίας του ανθρώπου και την προστασία της παιδικής ηλικίας και της νεότητας».
3. Από τις διατάξεις αυτές προκύπτει ότι το κράτος οφείλει να θεσπίσει ειδικό νόμο (εκτελεστικό του Συντάγματος), όπου θα καταγραφούν οι ειδικές προϋποθέσεις που απαιτούνται για τη χορήγηση άδειας ιδρύσεως και λειτουργίας τηλεοπτικού σταθμού, οι οποίες και θα εξειδικεύουν τους στόχους που αναφέρονται στο παραπάνω εδ. γ' της παρ. 2 του άρθρου 15Σ. Πάντως, οι προϋποθέσεις αυτές δεν μπορεί να είναι τόσο αυστηρές ώστε κατ' ουσίαν να αποτρέπουν τον κάθε ιδιώτη-επιχειρηματία από τη σύσταση σταθμού τηλεόρασης, διότι, αλλιώς, θα υπάρχει μόνον η δημόσια τηλεόραση με πλήρη εξάρτηση από την πολιτική εξουσία. Η προφανής, λοιπόν, έννοια των παρατεθεισών διατάξεων είναι ότι, ναι μεν η θεσμοθέτηση δημόσιου φορέα τηλεόρασης είναι εκ του Συντάγματος υποχρεωτική για το κράτος, ώστε να εξασφαλίζεται η παροχή αξιόπιστων και έγκυρων αντικειμενικών πληροφοριών στο κοινωνικό σύνολο, όπως ορθότατα δέχεται η αυξημένη μειοψηφία στην απόφαση της Ολομέλειας του ΣτΕ 1901/2014 (σκέψη 19), παράλληλα όμως πρέπει να λειτουργούν και ιδιωτικοί σταθμοί τηλεόρασης, διότι μόνον έτσι εξασφαλίζεται ο πλουραλισμός στην πληροφόρηση και δίνεται η δυνατότητα αντίλογου στις ενδεχόμενες ακρότητες και την κρατική παραπληροφόρηση που λειτουργεί ως "όπιο του λαού", ο οποίος τελικά φαίνεται να ηδονίζεται με το

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Η χρήση ιστορικού γεωγραφικών μετακινήσεων κινητού τηλεφώνου από την Αστυνομία», Sherry F. Colb
- «Ένας Ευρωπαίος Ηγέτης», Ξενοφών Κοντιάδη
- «Η Εκκλησία δέσμια των ακραίων ιεραρχών της», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Θεσμοί διακυβέρνησης και θεσμοί εγγύησης», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Αγώνας για την εξασφάλιση της παραπληροφόρησης. Στο κυβερνητικό στόχαστρο τα κανάλια», Πέτρος Παραράς
- «Η εξουσία που διαφθείρει», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Σύνταγμα, άδειες και δημόσιο συμφέρον», Σπύρος Βλαχόπουλος
- «Αναθεώρηση και συνταγματική συμφωνία», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Παρανοήσεις και στρεβλώσεις για την ‘άμεση δημοκρατία’», Γιώργος Σωτηρέλης
- «Η ιστορία των χαμένων αναθεωρήσεων», Χαράλαμπος Τσιλιώτης
- «Βλέποντας το ποτήρι μισογεμάτο και μισοάδειο», Θεόδωρος Ανδρεάδης Συγγελάκης

ψέμα!

4. Ισχύουν, λοιπόν, εν προκειμένω οι δεσμευτικοί και για τον νομοθέτη κανόνες της αρχής της αναλογικότητας, σε συνδυασμό με το ότι, οι αυστηρές προϋποθέσεις ή οι περιορισμοί που θα τεθούν, πρέπει να αποτελούν μέτρα αναγκαία σε μια δημοκρατική κοινωνία (βλ. άρθρ. 10 παρ. 2 της Ευρωπ. Σύμβασης Δικ. του Ανθρώπου). Εντεύθεν, το τέλος (τίμημα) που θα πρέπει να καταβληθεί στο κράτος πρέπει αφενός να προβλέπεται το αυτό για κάθε διδόμενη άδεια, το ύψος του όμως πρέπει να είναι εύλογο, πχ. είκοσι εκατ. ευρώ, αλλά χωρίς δυνατότητα διαπραγματεύσεως, ώστε να αποκλείονται οι “λαγοί”.
5. Εφόσον, λοιπόν, συντρέχουν οι νόμιμες προϋποθέσεις, ο καθ’ ύλην αρμόδιος υπουργός είναι αυτός που θα χορηγήσει την τηλεοπτική άδεια (αυτή είναι υπουργική πράξη), δοθέντος ότι στο μεν εδ. α’ της ως άνω παρ. 2 ορίζεται ότι η τηλεόραση υπάγεται στον “άμεσο έλεγχο” του κράτους, στο δε εδ. γ’ διευκρινίζεται ότι ο άμεσο αυτός έλεγχος λαμβάνει τη μορφή της προηγούμενης (κρατικής) άδειας, ώστε όχι ορθά η πλειοψηφία στην ΟΛΣΕ 1901/2014 ερμήνευσε την παρ. 2 και δέχθηκε ότι και η άδεια χορηγείται από το ΕΣΡ (σκέψη 16). Στην παρ. 2 οι λέξεις “κράτος” και “ΕΣΡ” δεν είναι έννοιες ταυτοβαθείς. Το εδ. γ’ σημαίνει, επιπλέον, ότι το Κράτος είναι αυτό, που, στο πλαίσιο του άμεσου ελέγχου, θα θέσει με νόμο τις προϋποθέσεις που θα στοχεύουν στην αντικειμενική και με ίσους όρους μετάδοση πληροφοριών και ειδήσεων. Όμως, η πράξη-άδεια αυτή του υπουργού εκδίδεται μόνον κατόπιν της «συμφώνου γνώμης» του ΕΣΡ, δοθέντος ότι σαυτό ανήκει, κατά το εδ. β’, η “αποκλειστική” αρμοδιότητα (άρα κατ’αποκλεισμό του κράτους) για τον έλεγχο της συνδρομής των προϋποθέσεων χορηγήσεως της άδειας, αλλά και η επιβολή των διοικητικών κυρώσεων, σε περίπτωση παράβασης των όρων της άδειας ή των προϋποθέσεων του νόμου.
6. Περαιτέρω, στην παρ. 1 του άρθρ. 10 της ΕΣΔΑ ορίζεται ότι: «1. Πάν πρόσωπον έχει δικαίωμα εις την ελευθερίαν εκφράσεως. Το δικαίωμα τούτο περιλαμβάνει την ελευθερίαν γνώμης ως και την ελευθερίαν λήψεως ή μεταδόσεως πληροφοριών ή ιδεών, άνευ επεμβάσεως δημοσίων αρχών και ασχέτως συνόρων. Το παρόν άρθρον δεν κωλύει τα Κράτη από του να υποβάλωσι τας “επιχειρήσεις” ραδιοφωνίας, κινηματογράφου ή τηλεοράσεως εις κανονισμούς εκδόσεως αδειών λειτουργίας». Άρα, η

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Η χρήση ιστορικού γεωγραφικών μετακινήσεων κινητού τηλεφώνου από την Αστυνομία», Sherry F. Colb
- «Ένας Ευρωπαίος Ηγέτης», Ξενοφών Κοντιάδη
- «Η Εκκλησία δέσμια των ακραίων ιεραρχών της», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Θεσμοί διακυβέρνησης και θεσμοί εγγύησης», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Αγώνας για την εξασφάλιση της παραπληροφόρησης. Στο κυβερνητικό στόχαστρο τα κανάλια», Πέτρος Παραράς
- «Η εξουσία που διαφθείρει», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Σύνταγμα, άδειες και δημόσιο συμφέρον», Σπύρος Βλαχόπουλος
- «Αναθεώρηση και συνταγματική συμφωνία», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Παρανοήσεις και στρεβλώσεις για την 'άμεση δημοκρατία'», Γιώργος Σωτηρέλης
- «Η ιστορία των χαμένων αναθεωρήσεων», Χαράλαμπος Τσιλιώτης
- «Βλέποντας το ποτήρι μισογεμάτο και μισοάδειο», Θεόδωρος Ανδρεάδης Συγγελάκης

ΕΣΔΑ αντιλαμβάνεται το ιδιωτικό κανάλι τηλεόρασης ως επιχείρηση, όπως πράγματι και είναι, δηλαδή πρόκειται περί ασκήσεως “επιχειρηματικής ελευθερίας”, η οποία είναι επίσης ατομικό δικαίωμα που προφανώς στεγάζεται και στην γενικότερη έννοια της οικονομικής ελευθερίας του άρθρ. 5 παρ. 1 Σ. Έτσι, η όποια ιδιωτική τηλεοπτική επιχείρηση εμπίπτει και στην προστασία του άρθρου αυτού. Ρητώς δε και ο Χάρτης Θεμελ. Δικαιωμάτων της ΕΕ αναφέρει ότι «Η επιχειρηματική ελευθερία αναγνωρίζεται σύμφωνα με το δίκαιο της Ένωσης και τις εθνικές νομοθεσίες και πρακτικές».

7. Εντεύθεν, ναι μεν το Σύνταγμα και η ΕΣΔΑ δεν αποκλείουν την χορήγηση προηγούμενης άδειας για την ίδρυση τέτοιας επιχείρησης, πρέπει όμως να λειτουργούν υποχρεωτικώς περισσότερα κανάλια, διότι μόνον έτσι τηρούνται οι συνταγματικές αρχές του πλουραλισμού και της πολυφωνίας που είναι προϋπόθεση της δημοκρατίας. Ευθέως δε και στον Χάρτη Θεμ. Δικ. της ΕΕ ορίζεται ότι «Η ελευθερία των μέσων μαζικής ενημέρωσης και η πολυφωνία τους είναι σεβαστές» (άρθρ. 11 παρ.2). Αποκλείεται, λοιπόν, η καθιέρωση *numerus clausus* για τις άδειες αυτές, δοθέντος ότι σήμερα η εξελιγμένη τεχνολογία έχει διευρύνει τις διαθέσιμες συχνότητες για τα κανάλια, ώστε νομοθετικός περιορισμός του αριθμού των αδειών, είσω του συνόλου που τεχνικώς είναι δυνατόν να δοθούν, παραβιάζει τόσο το άρθρο 5§1Σ που προστατεύει την ελευθερία του επιχειρείν, όσο και το άρθρο 10 παρ.1 της ΕΣΔΑ που δεν ανέχεται, πλέον, την πρόβλεψη μόνον περιορισμένου αριθμού αδειών, εφόσον οι δυνάμενες να διατεθούν είναι σήμερα περισσότερες. Είναι λοιπόν τελείως αυθαίρετη η δυνατότητα χορήγησης μόνον τεσσάρων αδειών (άρθρ. 2Α ν. 4339/2015). Και εκτός Ελλάδος γίνεται ήδη δεκτό ότι, ενόψει της σύγχρονης τεχνολογίας, δεν νοείται νομοθετικός περιορισμός του αριθμού των δυναμένων να δοθούν αδειών (βλ. ερμηνεία του άρθρ. 10 παρ. 1 ΕΣΔΑ από τον Chr. Grabenwarter, *Europ. Menschenrechtskonvention*, Beck 2009, 4^η έκδ., σελ. 294, ο αυτός, *Europ. Conv. on H. Rights, Commentary*, Beck, 2014, σελ. 289).
8. Το μείζον όμως ζήτημα που γεννάται εν προκειμένω έγκειται στο ότι το Διοικητικό Συμβούλιο του ΕΣΡ είναι ακόμη ακέφαλο, διότι δεν έχει επιλεγεί κανένα από τα εννέα μέλη του (βλ. άρθρ. 55 παρ.10 του ν. 4339/2015), ώστε να μπορεί αυτό να εκφέρει την ως άνω «σύμφωνη» γνώμη του, αφού για τα πρόσωπα

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Η χρήση ιστορικού γεωγραφικών μετακινήσεων κινητού τηλεφώνου από την Αστυνομία», Sherry F. Colb
- «Ένας Ευρωπαίος Ηγέτης», Ξενοφών Κοντιάδη
- «Η Εκκλησία δέσμια των ακραίων ιεραρχών της», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Θεσμοί διακυβέρνησης και θεσμοί εγγύησης», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Αγώνας για την εξασφάλιση της παραπληροφόρησης. Στο κυβερνητικό στόχαστρο τα κανάλια», Πέτρος Παραράς
- «Η εξουσία που διαφθείρει», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Σύνταγμα, άδειες και δημόσιο συμφέρον», Σπύρος Βλαχόπουλος
- «Αναθεώρηση και συνταγματική συμφωνία», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Παρανοήσεις και στρεβλώσεις για την 'άμεση δημοκρατία'», Γιώργος Σωτηρέλης
- «Η ιστορία των χαμένων αναθεωρήσεων», Χαράλαμπος Τσιλιώτης
- «Βλέποντας το ποτήρι μισογεμάτο και μισοάδειο», Θεόδωρος Ανδρεάδης Συγγελάκης

που θα το στελεχώσουν δεν έχουν ακόμα συμφωνήσει τα 4/5 των μελών της Διάσκεψης των Προέδρων της Βουλής (άρθρ. 101ΑΣ), με ευθύνη βέβαια εν προκειμένω της Κυβέρνησης. Αφού, λοιπόν, η τηρητέα διαδικασία του άρθρου 15 παρ. 2 Σ δεν μπορεί να εφαρμοσθεί (στην Αιτιολογική Έκθεση του ν. 4367/2016 το γεγονός αυτό χαρακτηρίζεται ως «ανωτέρα βία»), ο νομοθέτης ανέθεσε όλες αυτές τις αρμοδιότητες του ΕΣΡ σε όργανα της Κυβέρνησης. Έτσι, το άρθρο 15 παρ. 2 του Συντάγματος αντικαταστάθηκε με διατάξεις κοινού νόμου (!), ο οποίος, και μόνον αυτός, θα εφαρμόζεται εφεξής είτε για να δοθεί τηλεοπτική άδεια είτε για να αφαιρεθεί αυτή ως κύρωση.

9. Τέλος, τίθεται και το ερώτημα τι θα γίνει με τα κανάλια που δεν ανακηρύχθηκαν ως προσωρινοί υπερθεματιστές. Δοθέντος ότι αυτά αποτελούν, όπως αναφέρθηκε, επιχειρήσεις που τις προστατεύει το άρθρ. 5 παρ. 1 του Συντ., λειτουργούν δε συνεχώς επί τουλάχιστον μία εικοσαετία, απαγορεύεται από το Σύνταγμα, είτε έχουν άδεια είτε όχι, το κλείσιμό τους με απλή διάταξη νόμου, εφόσον ο νομοθέτης δεν επικαλείται λόγους γενικότερου δημοσίου συμφέροντος. Κατά τη νομολογία του ΣτΕ, μια επιχείρηση μπορεί να λειτουργεί και χωρίς να προϋπάρχει νομική ρύθμιση για την δραστηριότητα που ασκεί (πρβλ. ΣΕ 353/2007). Αν δε η συγκεκριμένη δραστηριότητα ρυθμίζεται από τον νόμο, η ανάκληση της άδειας χωρεί μόνον λόγω αθέτησης όρων αυτής ή προϋποθέσεων που θέτει ο νόμος. Κλείσιμο τηλεοπτικών επιχειρήσεων (που άλλωστε δεν προκύπτει ότι τις διαχειρίζονται φρόκαλα) με νόμο επειδή απλώς αυτές έμειναν έξω του πλειοδοτικού διαγωνισμού και χωρίς να τους αποδίδονται έκνομες ενέργειες, είναι πράξη αυθαίρετη και αντισυνταγματική, διότι παραβιάζει και την επιχειρηματική ελευθερία που είναι ατομικό δικαίωμα.

πηγή: «Ελεύθερος Τύπος», 11/9/2016

Η εξουσία που διαφθείρει

Ξενοφών Κοντιάδης, Καθηγητής Δημοσίου Δικαίου στο Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, Πρόεδρος του Κέντρου Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου

Ο όρος κομματοκρατία έχει πολιτογραφηθεί στο επιστημονικό λεξιλόγιο για να εκφράσει μια ορισμένη παθογένεια του πολιτικού συστήματος. Με τον όρο αυτόν η συνταγματική και η πολιτική επιστήμη αναφέρονται στις

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Η χρήση ιστορικού γεωγραφικών μετακινήσεων κινητού τηλεφώνου από την Αστυνομία», Sherry F. Colb
- «Ένας Ευρωπαίος Ηγέτης», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Η Εκκλησία δέσμια των ακραίων ιεραρχών της», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Θεσμοί διακυβέρνησης και θεσμοί εγγύησης», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Αγώνας για την εξασφάλιση της παραπληροφόρησης. Στο κυβερνητικό στόχαστρο τα κανάλια», Πέτρος Παραράς
- «Η εξουσία που διαφθείρει», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Σύνταγμα, άδειες και δημόσιο συμφέρον», Σπύρος Βλαχόπουλος
- «Αναθεώρηση και συνταγματική συμφωνία», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Παρανοήσεις και στρεβλώσεις για την 'άμεση δημοκρατία'», Γιώργος Σωτηρέλης
- «Η ιστορία των χαμένων αναθεωρήσεων», Χαράλαμπος Τσιλιώτης
- «Βλέποντας το ποτήρι μισογεμάτο και μισοάδειο», Θεόδωρος Ανδρεάδης Συγγελάκης

ποικίλες εκφάνσεις παρέμβασης των πολιτικών κομμάτων σε πεδία εξουσίας που δεν τους ανήκουν, όπως η δημόσια διοίκηση και τα κέντρα επικοινωνιακής και οικονομικής ισχύος. Η κομματοκρατία δεν περιορίζεται μόνο στην κλασική παθογένεια των πελατειακών σχέσεων, αλλά εκδηλώνεται ευρύτερα ως κομματική υποκατάσταση στη λήψη αποφάσεων από επιμέρους όργανα της πολιτείας, στερώντας τους τη δυνατότητα αυτόνομης λειτουργίας, καθώς και ως άκρατη διείδυση σε θεσμικούς χώρους της κοινωνίας.

Χαρακτηριστικότερη όψη της κομματοκρατίας αποτελεί η άλωση της δημόσιας διοίκησης από το εκάστοτε κυβερνών κόμμα. Η διαφθορά αποτελεί όρο με μακρότερη ιστορία από την κομματοκρατία, αλλά με εξίσου αμφίσημο περιεχόμενο. Έχει υποστηριχθεί μια πληθώρα διαφορετικών ορισμών της διαφθοράς, ιδίως από τη δεκαετία του 1990 και μετά, όταν πλέον συστηματοποιείται η μελέτη του φαινομένου και οι πολιτικές καταπολέμησής της. Σύμφωνα με έναν ορισμό που επιχειρεί να απομακρυνθεί από την ηθικολογική διάσταση, ως διαφθορά νοείται η παροχή εύνοιας και προνομίων ή, αντίστροφα, η επιβολή βαρών και δυσμενών όρων κατά την άσκηση δημόσιας εξουσίας για ιδιοτελείς σκοπούς.

Ο λόγος περί διαφθοράς συναρμολογείται με τη συζήτηση περί κομματοκρατίας για να δημιουργήσει ένα εκρηκτικό μείγμα απαξίωσης του κομματικού φαινομένου και της πολιτικής τάξης. Τα αποφθέγματα για την κρίση του πολιτικού συστήματος και την αναξιοπιστία των πολιτικών κομμάτων, για το διεφθαρμένο πολιτικό προσωπικό και για την παρακμή των θεσμών, τείνουν να αποδομήσουν τα νομιμοποιητικά θεμέλια της σύγχρονης συνταγματικής δημοκρατίας.

Στο πλαίσιο αυτό, διαπιστώνεται η εξάπλωση κοινωνικών φαντασιακών σημασιών που υποσκάπτουν την πολιτική ευθύνη και τη συμμετοχή των ατόμων, ενώ ταυτόχρονα υποθάλλουν την απαξίωση των πολιτικών θεσμών. Η διακυβέρνηση της χώρας τους τελευταίους 18 μήνες απέδειξε ότι από την κομματοκρατία και τη διαφθορά δεν εξαιρούνται πολιτικά κόμματα που επικαλούνται τις αξίες της Αριστεράς. Αντιθέτως, ενδέχεται να προκαλέσουν όξυνση του φαινομένου.

πηγή: «Έθνος», 6/9/2016

Σύνταγμα, άδειες και δημόσιο συμφέρον

Σπύρος Βλαχόπουλος, Καθηγητής Δημοσίου Δικαίου Νομικής Σχολής Πανεπιστημίου Αθηνών

Ορισμένες φορές για να κρίνει κάποιος ένα νόμο, θα

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Η χρήση ιστορικού γεωγραφικών μετακινήσεων κινητού τηλεφώνου από την Αστυνομία», Sherry F. Colb
- «Ένας Ευρωπαίος Ηγέτης», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Η Εκκλησία δέσμια των ακραίων ιεραρχών της», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Θεσμοί διακυβέρνησης και θεσμοί εγγύησης», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Αγώνας για την εξασφάλιση της παραπληροφόρησης. Στο κυβερνητικό στόχαστρο τα κανάλια», Πέτρος Παραράς
- «Η εξουσία που διαφθείρει», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Σύνταγμα, άδειες και δημόσιο συμφέρον», Σπύρος Βλαχόπουλος
- «Αναθεώρηση και συνταγματική συμφωνία», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Παρανοήσεις και στρεβλώσεις για την 'άμεση δημοκρατία'», Γιώργος Σωτηρέλης
- «Η ιστορία των χαμένων αναθεωρήσεων», Χαράλαμπος Τσιλιώτης
- «Βλέποντας το ποτήρι μισογεμάτο και μισοάδειο», Θεόδωρος Ανδρεάδης Συγγελάκης

πρέπει να τον έχει δει να εφαρμόζεται. Μόνο τότε έχει όλα τα δεδομένα μπροστά του και μπορεί να αξιολογήσει το νομοθετικό κείμενο. Βέβαια, στην περίπτωση της αδειοδότησης των τηλεοπτικών σταθμών τέθηκαν σοβαρά συνταγματικά ζητήματα ευθύς εξαρχής, με πρώτο απ' όλα το ζήτημα της αρμοδιότητας: Σύμφωνα με το άρθρο 15 παρ. 2 του Συντάγματος, η διαδικασία αδειοδότησης ανήκει στο Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης και όχι σε διαγωνιστικές επιτροπές εκτός αυτού. Αυτό άλλωστε αποφάνθηκε σε δύο πρόσφατες αποφάσεις της η Ολομέλεια του Συμβουλίου της Επικρατείας: «Η χορήγηση των αδειών... ανατίθεται σε ανεξάρτητη αρχή, το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης» (ΣΤΕ 1901/2014, 3914/2015). Προβληματικό ήταν από την αρχή και το θέμα του αριθμού των αδειών. Όχι μόνο γιατί ο αριθμός των τεσσάρων αδειών επικρίθηκε ως υπερβολικά μικρός και όχι μόνο γιατί θα έπρεπε να προηγηθεί ένας συνολικός σχεδιασμός για τον μέγιστο δυνατό αριθμό εθνικών, περιφερειακών και θεματικών σταθμών.

Εξίσου σημαντικό ήταν και ότι ο αριθμός αυτός καθορίστηκε από τον νομοθέτη, την πολιτική δηλαδή εξουσία, και όχι από το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης ή την Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών κατόπιν εμπειριστατωμένης επιστημονικής έρευνας.

Ας έρθουμε τώρα στα ζητήματα που ανέκυψαν με την ψήφιση και την εφαρμογή του νόμου. Η κοινή γνώμη είδε μια πρωτόγνωρη πλειοδοτική διαδικασία, όπου όποιος πρόσφερε τα περισσότερα χρήματα ανακηρυσσόταν και προσωρινός μειοδότης. Εδώ εντοπίζεται ένα σημαντικό πρόβλημα, το οποίο είναι και συνταγματικό. Γιατί, κατά το Σύνταγμά μας, η ραδιοτηλεόραση δεν μπορεί να εξισωθεί με μια οποιαδήποτε επιχειρηματική δραστηριότητα. Το άρθρο 15 παρ. 2 του Συντάγματος κάνει λόγο, μεταξύ άλλων, για «ποιοτική στάθμη των προγραμμάτων», «κοινωνική αποστολή... της τηλεόρασης» και «πολιτιστική ανάπτυξη της χώρας». Συνεπώς και πέρα από τις γενικές ρυθμίσεις για το περιεχόμενο του εκπαιδόμενου προγράμματος, θα έπρεπε να οριστούν και ποιοτικά κριτήρια στη διαγωνιστική διαδικασία για τη χορήγηση των αδειών. Η τηλεόραση δεν μπορεί να είναι μόνο χρήματα.

Τις τελευταίες ημέρες αναδείχθηκε και το ζήτημα του «πόθεν έσχες» των υπερθεματιστών. Ο έλεγχος αυτός θα έπρεπε να προηγείται της διαγωνιστικής διαδικασίας και όχι να έπεται αυτής. Γιατί εάν υποθέσουμε ότι στον έλεγχο αυτό «κόβεται» κάποιος πλειοδότης, αυτό σημαίνει ότι συμμετείχε στη διαγωνιστική διαδικασία χωρίς να το δικαιούται. Το αποτέλεσμα όμως θα μπορούσε να ήταν εντελώς διαφορετικό χωρίς τη συμμετοχή του, με

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Η χρήση ιστορικού γεωγραφικών μετακινήσεων κινητού τηλεφώνου από την Αστυνομία», Sherry F. Colb
- «Ένας Ευρωπαίος Ηγέτης», Ξενοφών Κοντιάδη
- «Η Εκκλησία δέσμια των ακραίων ιεραρχών της», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Θεσμοί διακυβέρνησης και θεσμοί εγγύησης», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Αγώνας για την εξασφάλιση της παραπληροφόρησης. Στο κυβερνητικό στόχαστρο τα κανάλια», Πέτρος Παραράς
- «Η εξουσία που διαφθείρει», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Σύνταγμα, άδειες και δημόσιο συμφέρον», Σπύρος Βλαχόπουλος
- «Αναθεώρηση και συνταγματική συμφωνία», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Παρανοήσεις και στρεβλώσεις για την 'άμεση δημοκρατία'», Γιώργος Σωτηρέλης
- «Η ιστορία των χαμένων αναθεωρήσεων», Χαράλαμπος Τσιλιώτης
- «Βλέποντας το ποτήρι μισογεμάτο και μισοάδειο», Θεόδωρος Ανδρεάδης Συγγελάκης

αποτέλεσμα να πλήττονται η αξιοπιστία και η φερεγγυότητα του διαγωνισμού.

Σε όλα τα παραπάνω θα μπορούσαν να προβληθούν δύο αντεπιχειρήματα: Πρώτον, όπως πολλές φορές έχει τονιστεί από το Συμβούλιο της Επικρατείας, αντίκειται στο Σύνταγμα η επ' αόριστον ανοχή της λειτουργίας τηλεοπτικών σταθμών που ιδρύθηκαν και λειτούργησαν παρανόμως επί πολλά χρόνια, χρησιμοποιώντας το δημόσιο αγαθό των τηλεοπτικών σταθμών. Ωστόσο, το αντεπιχείρημα αυτό δεν μπορεί να γίνει δεκτό, γιατί σε ένα κράτος δικαίου καμία συνταγματική παραβίαση δεν θεραπεύεται με άλλη παραβίαση του Συντάγματος.

Και έρχομαι στο δεύτερο συναφές αντεπιχείρημα: Μήπως στο όνομα του δημοσίου συμφέροντος (υπό την έννοια της τάξης στο τηλεοπτικό τοπίο) πρέπει να σταματήσουμε να είμαστε «τυπολάτρες» και να «συγχωρέσουμε» κάποιες αποκλίσεις από την αρχή της νομιμότητας; Ούτε όμως και αυτό το αντεπιχείρημα ευσταθεί. Ανεξάρτητα από το κατά πόσο ο περιορισμός του αριθμού των τηλεοπτικών σταθμών μπορεί να θεωρηθεί ότι εξυπηρετεί το δημόσιο συμφέρον, η απάντηση είναι μία και την έχει δώσει το Συμβούλιο της Επικρατείας, με μια εμβληματική διατύπωση και μάλιστα σε υπόθεση που αφορούσε ραδιοφωνικούς σταθμούς: Στο δικαιοκρατικό σύστημα που κατοχυρώνει το Σύνταγμα, το δημόσιο συμφέρον υπηρετείται όπως ορίζει η έννομη τάξη και προεχόντως το Σύνταγμα (ΕΑ ΣτΕ 143/2001).

Πηγή: «Καθημερινή», 27/9/2016

Αναθεώρηση και συνταγματική συμφωνία

Χαράλαμπος Ανθόπουλος, Αναπληρωτής καθηγητής ΕΑΠ

Η ραγδαία επιδείνωση του πολιτικού κλίματος καθιστά ακόμη πιο δύσκολη την επίτευξη ευρείας συναίνεσης για τη συνταγματική αναθεώρηση κατά το πρότυπο της αναθεώρησης του 2001. Στη Βουλή του 1996 υπήρξε μια γενική πολιτική συμφωνία για την κατεύθυνση της συνταγματικής αναθεώρησης, η οποία εκφράστηκε με την υπερψήφιση των προς αναθεώρηση διατάξεων με πλειοψηφίες που υπερέβαιναν στις περισσότερες περιπτώσεις την απαιτούμενη αυξημένη πλειοψηφία των 3/5 του όλου αριθμού των βουλευτών.

Παρότι κανείς δεν μπορούσε να προβλέψει με βεβαιότητα τον νικητή των εκλογών από τις οποίες θα προέκυπτε η σύνθεση της επόμενης Βουλής, η οποία θα διαμόρφωνε το περιεχόμενο των διατάξεων αυτών –και πράγματι, το αποτέλεσμα των εκλογών του 2000 ήταν οριακό–, εντούτοις, υπήρχε μια βασική πολιτική συμφωνία για την ολοκλήρωση της αναθεωρητικής διαδικασίας με βάση το

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Η χρήση ιστορικού γεωγραφικών μετακινήσεων κινητού τηλεφώνου από την Αστυνομία», Sherry F. Colb
- «Ένας Ευρωπαίος Ηγέτης», Ξενοφών Κοντιάδη
- «Η Εκκλησία δέσμια των ακραίων ιεραρχών της», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Θεσμοί διακυβέρνησης και θεσμοί εγγύησης», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Αγώνας για την εξασφάλιση της παραπληροφόρησης. Στο κυβερνητικό στόχαστρο τα κανάλια», Πέτρος Παραράς
- «Η εξουσία που διαφθείρει», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Σύνταγμα, άδειες και δημόσιο συμφέρον», Σπύρος Βλαχόπουλος
- «Αναθεώρηση και συνταγματική συμφωνία», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Παρανοήσεις και στρεβλώσεις για την άμεση δημοκρατία», Γιώργος Σωτηρέλης
- «Η ιστορία των χαμένων αναθεωρήσεων», Χαράλαμπος Τσιλιώτης
- «Βλέποντας το ποτήρι μισογεμάτο και μισοάδειο», Θεόδωρος Ανδρεάδης Συγγελάκης

γενικό πολιτικό πλαίσιο που είχε διαμορφωθεί στη Βουλή του 1996. Ορθώς λοιπόν ο Ευ. Βενιζέλος, γενικός εισηγητής της πλειοψηφίας στη Βουλή του 1996 και στην «αναθεωρητική» Βουλή του 2000, χαρακτήρισε τη συνταγματική αναθεώρηση του 2001 ως «συναινετική αναθεώρηση».

Μια τέτοια συνταγματική συμφωνία δεν φαίνεται εφικτή στην παρούσα Βουλή και το ενδεχόμενο επίτευξής της απομακρύνεται περισσότερο μετά τις τελευταίες πολιτικές εξελίξεις. Κανείς δεν έχει εμπιστοσύνη σε κανέναν. Η «θεσμική εμπιστοσύνη» μεταξύ των πολιτικών δυνάμεων, που αποτελεί βασική προϋπόθεση για την επιτυχή ολοκλήρωση ενός σοβαρού αναθεωρητικού εγχειρήματος (βλ. Ξ. Κοντιάδη, Το ανορθολογικό μας Σύνταγμα, 2015), τείνει να εκλείψει εντελώς, εξαιτίας ιδίως της ηγεμονικής λογικής και νοοτροπίας που χαρακτηρίζει την κυβερνητική πλειοψηφία, η οποία θέλει κάθε νόμος που ψηφίζει να αφήνει πίσω του νικητές και ηττημένους.

Συγχρόνως, δεν φαίνεται να υπάρχει μια ελάχιστη συμφωνία για το ποιες συνταγματικές διατάξεις πρέπει οπωσδήποτε να αναθεωρηθούν. Από την κυβερνητική πρόταση, η οποία δεν έχει βέβαια ακόμα οριστικοποιηθεί, απουσιάζουν τα άρθρα 14 και 15 Συντ. (ελευθερία των Μέσων Ενημέρωσης), 16 Συντ. (πανεπιστημιακό σύστημα), 29 Συντ. (πολιτικά κόμματα), η αναθεώρηση των οποίων θα προταθεί ίσως από άλλες πολιτικές δυνάμεις ως «προαπαιτούμενο» του αναθεωρητικού εγχειρήματος. Υπό τα δεδομένα αυτά, οι οιωνοί για τη συνταγματική αναθεώρηση δεν είναι καλοί.

Πηγή: «Εθνος», 28/9/2016

Παρανοήσεις και στρεβλώσεις για την «άμεση δημοκρατία»

Γιώργος Σωτηρέλης, Καθηγητής Συνταγματικού Δικαίου Πανεπιστημίου Αθηνών

Όπως είναι γνωστό, η πρόσφατη εξαγγελία του πρωθυπουργού για συνταγματική αναθεώρηση περιλαμβάνει ειδικό κεφάλαιο για την «ενίσχυση των θεσμών άμεσης δημοκρατίας». Οι συγκεκριμένες προτάσεις έχουν αρκετά θετικά στοιχεία αλλά η όλη προσέγγιση του θέματος είναι προδήλως προβληματική, τόσο ως προς την χρησιμοποιούμενη ορολογία, η οποία οδηγεί αναπόφευκτα σε παρανοήσεις, όσο και ως προς την ουσία, η οποία αφήνει πολλά περιθώρια για πολιτικές και συνταγματικές στρεβλώσεις. Ειδικότερα:

Α. Η χρήση του όρου «θεσμοί άμεσης δημοκρατίας» είναι στην καλύτερη περίπτωση εσφαλμένη και στην χειρότερη παραπλανητική, όταν κινούμαστε στο πλαίσιο των

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Η χρήση ιστορικού γεωγραφικών μετακινήσεων κινητού τηλεφώνου από την Αστυνομία», Sherry F. Colb
- «Ένας Ευρωπαίος Ηγέτης», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Η Εκκλησία δέσμια των ακραίων ιεραρχών της», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Θεσμοί διακυβέρνησης και θεσμοί εγγύησης», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Αγώνας για την εξασφάλιση της παραπληροφόρησης. Στο κυβερνητικό στόχαστρο τα κανάλια», Πέτρος Παραράς
- «Η εξουσία που διαφθείρει», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Σύνταγμα, άδειες και δημόσιο συμφέρον», Σπύρος Βλαχόπουλος
- «Αναθεώρηση και συνταγματική συμφωνία», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Παρανοήσεις και στρεβλώσεις για την 'άμεση δημοκρατία'», Γιώργος Σωτηρέλης
- «Η ιστορία των χαμένων αναθεωρήσεων», Χαράλαμπος Τσιλιώτης
- «Βλέποντας το ποτήρι μισογεμάτο και μισοάδειο», Θεόδωρος Ανδρεάδης Συγγελάκης

σύγχρονων δημοκρατικών πολιτευμάτων, δεδομένου ότι αυτά βασίζονται, με ρητές συνταγματικές επιταγές, στο αντιπροσωπευτικό σύστημα (το οποίο μάλιστα, για τα ευρωπαϊκά δεδομένα, συνδέεται άρρηκτα με το κοινοβουλευτικό σύστημα, που απαιτεί εξάρτηση της κυβέρνησης από την εμπιστοσύνη του ή των αντιπροσωπευτικών σωμάτων).

Ως εκ τούτου, οι ισχύοντες θεσμοί δεν νοείται να υποκατασταθούν από «θεσμούς άμεσης δημοκρατίας», όχι μόνον γιατί αυτοί παραπέμπουν σε άλλον τύπο πολιτεύματος (σαν αυτόν που ίσχυσε στην αρχαιότητα και εξακολουθεί εν μέρει να ισχύει στην Ελβετία) αλλά και γιατί καλλιεργούν την λογική της παντοδυναμίας του λαού ερήμην των συνταγματικών δεσμεύσεων των άρθρων 1 και 110 του ελληνικού Συντάγματος, που ορίζουν ως θεμελιώδη και μη αναθεωρήσιμη αρχή του πολιτεύματος την «προεδρευόμενη κοινοβουλευτική δημοκρατία».

Το ζητούμενο, λοιπόν, με βάση τα ανωτέρω, δεν είναι η συνεχής επίκληση της «άμεσης δημοκρατίας» -πολλώ δε μάλλον όταν συνδέεται με την πολλαπλά τραυματική, για το Σύνταγμα και τους θεσμούς, εμπειρία του τελευταίου δημοψηφίσματος- αλλά η αντιμετώπιση της υπαρκτής κρίσης πολιτικοποίησης και αντιπροσώπευσης, μέσω του λελογισμένου εμπλουτισμού των δημοκρατικών στοιχείων του πολιτεύματός μας με θεσμούς άμεσης λαϊκής συμμετοχής (και όχι «άμεσης δημοκρατίας»). Ένας τέτοιος εμπλουτισμός, μακριά από λαϊκιστικά στερεότυπα και λογικές αλλοίωσης του πολιτεύματος, αποτελεί την καλύτερη απάντηση στην λογική των «τεχνικών της εξουσίας», που αποστρέφονται, με πρόσχημα τον λαϊκισμό, κάθε ιδέα αναβάθμισης του πολιτικού ρόλου του εκλογικού σώματος.

Β. Όσον αφορά την ουσία των σχετικών προτάσεων του πρωθυπουργού, επισημαίνονται τα εξής:

α. Οι προτάσεις για λαϊκή πρωτοβουλία ως προς την διεξαγωγή δημοψηφίσματος και την ψήφιση νόμου κινούνται προς την σωστή κατεύθυνση (δεδομένου και του μεγάλου αριθμού υπογραφών που απαιτούνται) αλλά είναι ελλιπείς και μονομερείς, διότι δεν αντιμετωπίζουν αυτούς τους θεσμούς στο πλαίσιο μιας ολοκληρωμένης και πολλαπλά εγγυημένης δημοκρατικής παρέμβασης.

β. Η πρόταση για «υποχρέωση κύρωσης με δημοψήφισμα, οποιασδήποτε συνθήκης μεταβιβάζει κυριαρχικές αρμοδιότητες του Κράτους», όπως διατυπώνεται, είναι απόλυτη, υπερβολική και εν τέλει εξαιρετικά προβληματική.

γ. Σε όλες τις παραπάνω προτάσεις απουσιάζει παντελώς κάθε αναφορά σε συνταγματικές εγγυήσεις που θα

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Η χρήση ιστορικού γεωγραφικών μετακινήσεων κινητού τηλεφώνου από την Αστυνομία», Sherry F. Colb
- «Ένας Ευρωπαίος Ηγέτης», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Η Εκκλησία δέσμια των ακραίων ιεραρχών της», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Θεσμοί διακυβέρνησης και θεσμοί εγγύησης», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Αγώνας για την εξασφάλιση της παραπληροφόρησης. Στο κυβερνητικό στόχαστρο τα κανάλια», Πέτρος Παραράς
- «Η εξουσία που διαφθείρει», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Σύνταγμα, άδειες και δημόσιο συμφέρον», Σπύρος Βλαχόπουλος
- «Αναθεώρηση και συνταγματική συμφωνία», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Παρανοήσεις και στρεβλώσεις για την 'άμεση δημοκρατία'», Γιώργος Σωτηρέλης
- «Η ιστορία των χαμένων αναθεωρήσεων», Χαράλαμπος Τσιλιώτης
- «Βλέποντας το ποτήρι μισογεμάτο και μισοάδειο», Θεόδωρος Ανδρεάδης Συγγελάκης

διασφαλίζουν την δημοκρατικότητα και γνησιότητα των προτεινόμενων θεσμών (ώστε να μην είναι δυνατόν να επαναληφθούν θεσμικές αλλαγές σαν αυτές που σφράγισαν την διεξαγωγή του τελευταίου δημοψηφίσματος).

Η δική μου άποψη, όπως την είχα διατυπώσει ιδίως στην μελέτη μου «Σύνταγμα και Δημοκρατία στην εποχή της παγκοσμιοποίησης» (Αντ. Σάκκουλας, Αθήνα 2000), είναι η ακόλουθη:

Δυνατότητα πρότασης για δημοψήφισμα που αφορά σοβαρό εθνικό θέμα πρέπει να έχουν όλοι οι φορείς του πολιτεύματος και συγκεκριμένα α) ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, όπως υπό το Σύνταγμα του 1975, β) η κυβέρνηση, όπως υπό το ισχύον Σύνταγμα του 1975/1986, γ) η Βουλή, με 120 τουλάχιστον μέλη της και δ) οι πολίτες, με συγκεκριμένο αριθμό υπογραφών (όπως στην πρόταση του πρωθυπουργού). Ωστόσο, θα πρέπει να προβλέπεται όχι μόνον χρονικός περιορισμός (ένα κατά τετραετία, για την κάθε πλευρά) αλλά και ρητή εξαίρεση των θεμάτων που άπτονται των ατομικών δικαιωμάτων (τα οποία είναι συστατικά στοιχεία του κράτους δικαίου και δεν νοείται να βρίσκονται, ανά πάσα στιγμή, υπό την δαμόκλειο σπάθη μιας συγκυριακής πλειοψηφίας). Παράλληλα, πρέπει να καθιερώνονται σαφείς εγγυήσεις, τόσο για την διατύπωση των ερωτημάτων όσο και για τους όρους διεξαγωγής, με προληπτικό δικαστικό έλεγχο από το Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο (ή από ένα, καθιερωτέο κατά την άποψή μου, Συνταγματικό Δικαστήριο), μετά από σχετικό αίτημα είτε του Προέδρου είτε της Κυβέρνησης είτε της Βουλής (120 τουλάχιστον βουλευτές).

Η δυνατότητα πρότασης για «καταργητικό» δημοψήφισμα από τους πολίτες δεν πρέπει να αφορά μόνο «ψηφισμένο νόμο», όπως στην πρόταση του πρωθυπουργού, αλλά και «ψηφισμένο νομοσχέδιο», όπως ισχύει σήμερα για την Βουλή (με πρόταση 120 και απόφαση 180 τουλάχιστον μελών της).

Η άμεση λαϊκή συμμετοχή θα μπορούσε να επεκταθεί και στην αναθεωρητική διαδικασία, με την καθιέρωση λαϊκής συνταγματικής πρωτοβουλίας ή/και συνταγματικού δημοψηφίσματος, σύμφωνα με όσα υποστήριξα στο προηγούμενο άρθρο μου.

Τέλος, ως προς την παραχώρηση κυριαρχικών αρμοδιοτήτων, θεωρώ ότι η βασική μέριμνα του αναθεωρητικού νομοθέτη πρέπει να είναι η επέκταση της αυξημένης πλειοψηφίας των 3/5 σε όλα τα ζητήματα που ρυθμίζει το άρθρο 28 Σ (παραχώρηση κρατικών αρμοδιοτήτων σε υπερεθνικά όργανα και εκχώρηση εθνικής κυριαρχίας), με ρητή εξαίρεση ως προς την

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Η χρήση ιστορικού γεωγραφικών μετακινήσεων κινητού τηλεφώνου από την Αστυνομία», Sherry F. Colb
- «Ένας Ευρωπαίος Ηγέτης», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Η Εκκλησία δέσμια των ακραίων ιεραρχών της», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Θεσμοί διακυβέρνησης και θεσμοί εγγύησης», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Αγώνας για την εξασφάλιση της παραπληροφόρησης. Στο κυβερνητικό στόχαστρο τα κανάλια», Πέτρος Παραράς
- «Η εξουσία που διαφθείρει», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Σύνταγμα, άδειες και δημόσιο συμφέρον», Σπύρος Βλαχόπουλος
- «Αναθεώρηση και συνταγματική συμφωνία», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Παρανοήσεις και στρεβλώσεις για την 'άμεση δημοκρατία'», Γιώργος Σωτηρέλης
- «Η ιστορία των χαμένων αναθεωρήσεων», Χαράλαμπος Τσιλιώτης
- «Βλέποντας το ποτήρι μισογεμάτο και μισοάδειο», Θεόδωρος Ανδρεάδης Συγγελάκης

ενίσχυση των δημοκρατικά εκλεγμένων οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως το Ευρωκοινοβούλιο (για την οποία θα αρκούν 151). Παράλληλα, όμως, θα μπορούσε να προβλεφθεί και ειδικό δημοψήφισμα, αφ' ενός μεν αν το ζητήσει ο Πρόεδρος ή μεγάλος αριθμός πολιτών (πχ 2.000.000), για επικύρωση των σχετικών αποφάσεων της Βουλής, αφ' ετέρου δε αν το ζητήσει η Κυβέρνηση, σε περίπτωση απόρριψης σχετικής πρότασής της από τη Βουλή.

Πηγή: «Εφημερίδα των Συντακτών», 3/9/2016

Η ιστορία των χαμένων αναθεωρήσεων

Χαράλαμπος Τσιλιώτης, Επίκουρος Καθηγητής Συνταγματικού Δικαίου στο Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, δικηγόρος

Πριν από μερικές δεκαετίες και όταν το Κυπριακό ήταν σε έξαρση, ο αείμνηστος Ευάγγελος Αβέρωφ είχε γράψει ένα βιβλίο με τίτλο «Ιστορία χαμένων ευκαιριών». Παρακολουθώντας τη συζήτηση σε επίπεδο πολιτικής πρακτικής και επιστήμης του Συνταγματικού Δικαίου για την ανάγκη μιας ευρείας και ουσιαστικής αναθεώρησης του Συντάγματος που έχει αρχίσει από το 2006 αλλά δεν έχει δώσει μέχρι τώρα κανένα καρπό, πλην της κατάργησης του επαγγελματικού ασυμβίβαστου των βουλευτών με τη μηδανιής νομικοπολιτικής σημασίας αναθεώρηση του 2008, μπορούμε να παραφράσουμε αυτόν τον τίτλο σε «Ιστορία των χαμένων αναθεωρήσεων». Γιατί χαμένη αναθεώρηση ήταν η αναθεώρηση του 2008, χαμένη αναθεώρηση ήταν η πρόταση της Ν.Δ τον Ιούλιο του 2011 ως αξιωματικής αντιπολίτευσης και τον Δεκέμβριο του 2014, παραμονές της πρόωρης διάλυσης της Βουλής, ως κυβέρνησης, για μία αναθεώρηση ενός ευρέος φάσματος διατάξεων του Συντάγματος, σε χαμένη αναθεώρηση θα οδηγήσει πολύ πιθανόν και η παρούσα συζήτηση την οποία ξεκίνησε ο σημερινός αρχηγός της Ν.Δ με την εκλογή του στην ηγεσία· συνέχισαν κι άλλα κόμματα της ελάσσονος αντιπολίτευσης, κυρίως το ΠΑΣΟΚ και το Ποτάμι, και εσχάτως συμμετέχει σε αυτήν δυναμικά και το κυβερνητικό κόμμα του ΣΥΡΙΖΑ με την πρόταση των 5 αξόνων, που κατέθεσε το καλοκαίρι. Ο λόγος είναι απλά ότι δεν υπάρχει η απαιτούμενη από το Σύνταγμα συναίνεση για την επίτευξη ενός τέτοιου υψίστης νομικοπολιτικής σημασίας διαβήματος. Αυτό προκύπτει ξεκάθαρα από την ανάγνωση του άρθρου 110 παρ. 2-6 Σ, που περιέχει τη διαδικασία αναθεώρησης του Συντάγματος και προβλέπει αυξημένες πλειοψηφίες και μάλιστα σε δύο κοινοβουλευτικές περιόδους και τη μελέτη των προτάσεων των κομμάτων, από τις οποίες διαφαίνεται ότι είναι πολύ δύσκολο να επιτευχθεί η συναίνεση αυτή για μία ευρεία αναθεώρηση

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Η χρήση ιστορικού γεωγραφικών μετακινήσεων κινητού τηλεφώνου από την Αστυνομία», Sherry F. Colb
- «Ένας Ευρωπαίος Ηγέτης», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Η Εκκλησία δέσμια των ακραίων ιεραρχών της», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Θεσμοί διακυβέρνησης και θεσμοί εγγύησης», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Αγώνας για την εξασφάλιση της παραπληροφόρησης. Στο κυβερνητικό στόχαστρο τα κανάλια», Πέτρος Παραράς
- «Η εξουσία που διαφθείρει», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Σύνταγμα, άδειες και δημόσιο συμφέρον», Σπύρος Βλαχόπουλος
- «Αναθεώρηση και συνταγματική συμφωνία», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Παρανοήσεις και στρεβλώσεις για την 'άμεση δημοκρατία'», Γιώργος Σωτηρέλης
- «Η ιστορία των χαμένων αναθεωρήσεων», Χαράλαμπος Τσιλιώτης
- «Βλέποντας το ποτήρι μισογεμάτο και μισοάδειο», Θεόδωρος Ανδρεάδης Συγγελάκης

μεταξύ των κυβερνητικών και των αντιπολιτευόμενων κομμάτων, πλην κάποιων επιμέρους διατάξεων. Επιπλέον, ο τρόπος δημόσιας διαβούλευσης που επέλεξε η κυβέρνηση με κατάληξη τη διεξαγωγή ενός συμβουλευτικού (και αντισυνταγματικού κατά κυρίαν αρχή δημοψηφίσματος με χρονικό καταληκτικό ορίζοντα την άνοιξη του 2017, δεν διευκολύνει τη διεξαγωγή ενός γόνιμου νομοκοινοπολιτικού διαλόγου για την υλοποίηση μιας εκτενούς και ουσιαστικής αναθεώρησης του Συντάγματος. Η διαφορά μεταξύ της πρότασης των 5 αξόνων που κατέθεσε πρόσφατα η κυβέρνηση και της πρότασης των 9 σημείων που κατέθεσε πριν από μερικούς μήνες η Ν.Δ είναι κατά βάση στη φιλοσοφία. Η μεν Ν.Δ δίνει έμφαση στον αναπτυξιακό χαρακτήρα της αναθεώρησης, προτείνοντας τομές σε θέματα της ιδιωτικής ανώτατης εκπαίδευσης, στο περιβάλλον, στη δημόσια διοίκηση και στην οικονομία, αντίθετα ο ΣΥΡΙΖΑ ρίχνει το κέντρο βάρους της πρότασής του στην καθιέρωση αμεσοδημοκρατικών θεσμών, στον περιορισμό της θητείας πρωθυπουργού και βουλευτών, στην αναμόρφωση των σχέσεων Κράτους και Εκκλησίας και στην ενίσχυση των κοινωνικών δικαιωμάτων. Παρ' όλα αυτά, διαβάζοντας προσεκτικά τις προτάσεις των δύο κομμάτων, μπορεί κάποιος να βρει κατ' αρχήν συγκλίσεις, τις οποίες τα επιτελεία τους μπορούν να εξειδικεύσουν.

Οι συγκλίσεις αυτές αφορούν την αναθεώρηση της διάταξης του άρθρου 32 παρ. 4 Σ, που προβλέπει την υποχρεωτική διάλυση της Βουλής σε περίπτωση που η τελευταία δεν εκλέξει ΠτΔ μετά την τρίτη ψηφοφορία, την κατ' αρχήν ενίσχυση των αρμοδιοτήτων του ΠτΔ, την αναθεώρηση του άρθρου 86 Σ για την ποινική ευθύνη των υπουργών, του άρθρου 62 Σ για τις βουλευτικές ασυλίες και τον περιορισμό των περιπτώσεων πρόωρης διάλυσης της Βουλής με την εισαγωγή του θεσμού της «εποικοδομητικής» πρότασης δυσπιστίας.

Εάν οι ιδεολογικές διαφορές των κομμάτων είναι τόσο μεγάλες, που δεν τους επιτρέπουν να συμφωνήσουν με αμοιβαίες παραχωρήσεις σε μία ευρεία αναθεώρηση του Συντάγματος, ας συμφωνήσουν τουλάχιστον σε κάποια βασικά σημεία, στα οποία όπως διαφαίνεται από τις προτάσεις τους κατ' αρχήν συμφωνούν. Με την απαραίτητη προϋπόθεση να συμφωνήσουν και στην αναθεώρηση του άρθρου 110 παρ. 2-6 Σ, ούτως ώστε η διαδικασία αναθεώρησης του Συντάγματος, χωρίς να αποβάλει τον χαρακτήρα της αυστηρότητας του Καταστατικού Χάρτη, να γίνει πιο ευέλικτη, χρονικά και διαδικαστικά και να μην περιμένουμε κάθε φορά 10, 15 ή

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Η χρήση ιστορικού γεωγραφικών μετακινήσεων κινητού τηλεφώνου από την Αστυνομία», Sherry F. Colb
- «Ένας Ευρωπαίος Ηγέτης», Ξενοφών Κοντιάδη
- «Η Εκκλησία δέσμια των ακραίων ιεραρχών της», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Θεσμοί διακυβέρνησης και θεσμοί εγγύησης», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Αγώνας για την εξασφάλιση της παραπληροφόρησης. Στο κυβερνητικό στόχαστρο τα κανάλια», Πέτρος Παραράς
- «Η εξουσία που διαφθείρει», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Σύνταγμα, άδειες και δημόσιο συμφέρον», Σπύρος Βλαχόπουλος
- «Αναθεώρηση και συνταγματική συμφωνία», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Παρανοήσεις και στρεβλώσεις για την 'άμεση δημοκρατία'», Γιώργος Σωτηρέλης
- «Η ιστορία των χαμένων αναθεωρήσεων», Χαράλαμπος Τσιλιώτης
- «Βλέποντας το ποτήρι μισογεμάτο και μισοάδειο», Θεόδωρος Ανδρεάδης Συγγελάκης

και 20 χρόνια για να αναθεωρηθούν θεσμοί και διατάξεις που κρίνεται επιβεβλημένο να αλλάξουν. Διαφορετικά, άλλη μία ευκαιρία θα πάει χαμένη και θα προστεθεί στις τόσες άλλες του παρελθόντος με αποκλειστική ευθύνη του πολιτικού συστήματος, κυρίως της σημερινής κυβερνητικής πλειοψηφίας.

πηγή: «Καθημερινή», 10/9/2016

Βλέποντας το ποτήρι μισογεμάτο και μισοάδειο

Θεόδωρος Ανδρεάδης Συγγελάκης, δημοσιογράφος

Στον Ιταλό πρώην πρόεδρο της Δημοκρατίας Τζόρτζιο Ναπολιτάνο απονεμήθηκε το βραβείο «Δημήτρης Τσάτσος 2016», λόγω της μεγάλης συμβολής του στη δημιουργία του ευρωπαϊκού οράματος αλλά και του οικοδομήματος της ενωμένης Ευρώπης.

Σε μια σαφώς δύσκολη στιγμή για την Ένωση, το Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου – Ίδρυμα Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου, θέλησε να στείλει ένα ξεκάθαρο μήνυμα: ότι η Γηραιά Ήπειρος μπορεί και πρέπει να συνεχίσει την πορεία της, μακριά από εθνικισμούς και εξτρεμισμούς, παρά τα όποια προβλήματα και εμπόδια.

Η τελετή απονομής πραγματοποιήθηκε στην ελληνική πρεσβεία στη Ρώμη, παρουσία εκπροσώπων του πανεπιστημιακού και ευρύτερου χώρου του πολιτισμού των δύο κρατών.

Σε ό,τι αφορά τις εσωτερικές αλλά και τις ευρωπαϊκές εξελίξεις, ο Ναπολιτάνο ήταν πάντα της άποψης ότι έπρεπε να υπερισχύει, πρώτα απ' όλα, η σταθερότητα. Για τον λόγο αυτό, το 2011, μετά την παραίτηση του Σίλβιο Μπερλουσκόνι -στη φάση της γνωστής «θύελλας των χρηματαγορών»- επέλεξε να αναθέσει τον σχηματισμό κυβέρνησης στον τεχνοκράτη Μάριο Μόντι και να μην προκηρύξει πρόωρες βουλευτικές εκλογές.

Ο Ιταλός πρώην πρόεδρος και ισόβιος γερουσιαστής, αμέσως μετά τη λήξη της τελετής βράβευσης, απαντώντας σε σχετική ερώτηση, τάχθηκε υπέρ μιας συνολικής λύσης στο θέμα του χρέους και της αναγκαίας ελάφρυνσής του, ώστε να μπορέσουν να ανασάνουν οι χώρες της νότιας Ευρώπης.

Σε ό,τι αφορά τις δεσμεύσεις Γιούνκερ για στήριξη των κρατικών επενδύσεων, είναι πιο αισιόδοξος από τον Ματέο Ρέντσι. Ο Ιταλός πρωθυπουργός κάνει λόγο «μόνο για λόγια δίχως πράξεις», ενώ ο Ναπολιτάνο θεωρεί ότι «το σχέδιο του προέδρου της Κομισιόν θα καταφέρει να τις αυξήσει αισθητά».

Ο Ρέντσι πάντως συνεχίζει τον «κλεφτοπόλεμο» δηλώσεων

www.cecl.gr

Επικοινωνία: centre@cecl.gr

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Η χρήση ιστορικού γεωγραφικών μετακινήσεων κινητού τηλεφώνου από την Αστυνομία», Sherry F. Colb
- «Ένας Ευρωπαίος Ηγέτης», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Η Εκκλησία δέσμια των ακραίων ιεραρχών της», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Θεσμοί διακυβέρνησης και θεσμοί εγγύησης», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Αγώνας για την εξασφάλιση της παραπληροφόρησης. Στο κυβερνητικό στόχαστρο τα κανάλια», Πέτρος Παραράς
- «Η εξουσία που διαφθείρει», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Σύνταγμα, άδειες και δημόσιο συμφέρον», Σπύρος Βλαχόπουλος
- «Αναθεώρηση και συνταγματική συμφωνία», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Παρανοήσεις και στρεβλώσεις για την ‘άμεση δημοκρατία’», Γιώργος Σωτηρέλης
- «Η ιστορία των χαμένων αναθεωρήσεων», Χαράλαμπος Τσιλιώτης
- «Βλέποντας το ποτήρι μισογεμάτο και μισοάδειο», Θεόδωρος Ανδρεάδης Συγγελάκης

Νέες δραστηριότητες του Κέντρου Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου – Ιδρύματος Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου

Προγράμματα

- Judging the Charter

κατά της γερμανικής αδιαλλαξίας, με μια σκληρή απάντηση στην τοποθέτηση του πρόεδρου της γερμανικής κεντρικής τράπεζας Γενς Βάιντμαν, ο οποίος είχε δηλώσει ότι «έχει ήδη γίνει κατάχρηση της ευελιξίας» και ότι «αυτό που χρειάζεται είναι να συνεχίσει η Ιταλία τις διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις».

Με ισχυρή δόση ειρωνείας, ο Ιταλός πρωθυπουργός Ματέο Ρέντσι ρώτησε πρώτα... «για ποιον Βάιντμαν συζητάμε;» και αμέσως μετά συμπλήρωσε ότι «ο διοικητής έχει ήδη μια δύσκολη αποστολή, του εκφράζω όλη μου την αλληλεγγύη, διότι πρέπει να αντιμετωπίσει το μεγάλο θέμα των γερμανικών τραπεζών.» Ελπίζουμε να τα καταφέρει... Τον αγκαλιάζουμε με στοργή και του ευχόμαστε καλή δουλειά, εφόσον οι ιταλικές τράπεζες έχουν κάποιες δεκάδες δισεκατομμύρια ευρώ κόκκινα δάνεια, αλλά στις γερμανικές υπάρχουν εκατοντάδες δισεκατομμύρια ευρώ παράγωγα».

«Έπειτα από μια επαναπροσέγγιση, η οποία αποδείχθηκε αυταπάτη, η Ιταλία και η Γερμανία βρίσκονται σε δύο όχθες οι οποίες απέχουν όλο και περισσότερο», σχολιάζει η «La Stampa».

πηγή: «Εφημερίδα των Συντακτών», 21/9/2016

Νέες δραστηριότητες του Κέντρου Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου – Ιδρύματος Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου

Προγράμματα

- Judging the Charter

Το Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου – Ίδρυμα Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου (www.cecl.gr) σε συνεργασία με το Ludwig Boltzmann Institute of Human Rights στην Αυστρία, το Institute for International Legal Studies στην Ιταλία, τον Συνήγορο του Πολίτη της Κροατίας και το Ομοσπονδιακό Υπουργείο Δικαιοσύνης της Αυστρίας υλοποιούν το πρόγραμμα “Judging the Charter”.

Το έργο χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση και υλοποιείται από την 1η Σεπτεμβρίου 2016 έως τις 31 Αυγούστου 2018.

Αντικείμενο του έργου αποτελεί η ενίσχυση των γνώσεων και των ικανοτήτων των δικαστών και των νομικών

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Νέες δραστηριότητες του Κέντρου Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου – Ιδρύματος Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου

Προγράμματα

- Judging the Charter

Εκδηλώσεις

- Συνέδριο: «Η Αναθεώρηση του Συντάγματος»,
10 – 11.10.2016, Ινστιτούτο Goethe Αθηνών

επαγγελματιών στην Ευρώπη σχετικά με τη χρήση του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων στη δικαστική πρακτική. Αποσκοπεί επίσης να διερευνήσει τον ειδικό ρόλο που μπορεί να διαδραματίσει ο Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων σε υποθέσεις ασύλου και να δημιουργήσει εργαλεία διάχυσης γνώσης σε όσους μπορούν να αξιοποιήσουν τον Χάρτη στη δικαστική πρακτική.

Στο πλαίσιο αυτό το πρόγραμμα θα υλοποιήσει τις ακόλουθες ενέργειες: εκτίμηση αναγκών σε εθνικό επίπεδο, ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού (συμπεριλαμβανομένων εργαλείων ηλεκτρονικής εκπαίδευσης, έρευνα για τον (εν δυνάμει) ρόλο του Χάρτη σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο στον τομέα του ασύλου, ανάπτυξη εκπαιδευτικών εργαλείων σχετικά με τον Χάρτη και τη δυνατότητα εφαρμογής του στη δικαστική πρακτική στον τομέα του ασύλου, πιλοτικά εκπαιδευτικά προγράμματα, εγχειρίδιο για εκπαιδευτές στη νομοθεσία περί ασύλου, διεθνές Συνέδριο και σειρά συναντήσεων εργασίας και ομάδων συζήτησης σε επιμέρους κράτη μέλη. Το έργο αναμένεται να ωφελήσει ένα μεγάλο αριθμό δικαστών και άλλων νομικών επαγγελματιών, ερευνητών και εκπροσώπων ΜΚΟ.

Αν ενδιαφέρεστε για συμμετοχή στο πρόγραμμα ή για περισσότερες πληροφορίες μπορείτε να επικοινωνήσετε με την Εκτελεστική Διευθύντρια του Ιδρύματος Τσάτσου κυρία Μαρία Μουσουτή (centre@cecl.gr)

Εκδηλώσεις

- **“Η Αναθεώρηση του Συντάγματος», 10-11.10.2016, στο Ινστιτούτο Goethe Αθηνών**

Το Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου – Ίδρυμα Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου, ενόψει της έναρξης της διαδικασίας αναθεώρησης του Συντάγματος, προγραμματίζει σειρά εκδηλώσεων δημοσίου διαλόγου.

Αφιετηρία των εκδηλώσεων αυτών θα αποτελέσει διήμερο συνέδριο, που θα διεξαχθεί τη **Δευτέρα 10 Οκτωβρίου και την Τρίτη 11 Οκτωβρίου 2016** με θέμα **«Η αναθεώρηση του Συντάγματος»** στο Ινστιτούτο Goethe Αθηνών. Το Συνέδριο θα αποτελέσει ένα φόρουμ διαλόγου γύρω από τις προτάσεις αναθεώρησης που έχουν διατυπωθεί από τα πολιτικά κόμματα, την ακαδημαϊκή κοινότητα, την κοινωνία των πολιτών και επαγγελματικές ομάδες.

www.cecl.gr

Επικοινωνία: centre@cecl.gr

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

**Νέες δραστηριότητες του Κέντρου
Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου –
Ιδρύματος Θεμιστοκλή και Δημήτρη
Τσάτσου**

Εκδηλώσεις

- Συνέδριο: «Η Αναθεώρηση του Συντάγματος»,
10 – 11.10.2016, Ινστιτούτο Goethe Αθηνών

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Δευτέρα 10 Οκτωβρίου 2016

17:00-20:00 – Αναθεώρηση και Δικαστική Εξουσία

Ομιλητές

ΝΙΚΟΣ ΑΛΙΒΙΖΑΤΟΣ, Ομότιμος Καθηγητής Πανεπιστημίου Αθηνών

ΠΑΝΟΣ ΛΑΖΑΡΑΤΟΣ, Καθηγητής Πανεπιστημίου Αθηνών

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΡΑΝΤΟΣ, Αντιπρόεδρος Συμβουλίου της Επικρατείας

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΥ, Αντιπρόεδρος Συμβουλίου της Επικρατείας

ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΑΡΜΑΣ, Αντιπρόεδρος Ελεγκτικού Συνεδρίου

ΜΙΧΑΛΗΣ ΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΣ, Ομότιμος Καθηγητής Πανεπιστημίου Αθηνών

Προεδρεύων

ΞΕΝΟΦΩΝ ΚΟΝΤΙΑΔΗΣ, Καθηγητής Πανεπιστημίου Πελοποννήσου, Πρόεδρος του Κέντρου Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου

Τρίτη 11 Οκτωβρίου 2016

17:00 - 18:30 – Αναθεώρηση και Σύστημα

Διακυβέρνησης

Ομιλητές

ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ, Αναπληρωτής Καθηγητής Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου

ΓΙΩΡΓΟΣ ΓΕΡΑΠΕΤΡΙΤΗΣ, Αναπληρωτής Καθηγητής Πανεπιστημίου Αθηνών

ΓΙΑΝΝΗΣ ΤΑΣΟΠΟΥΛΟΣ, Καθηγητής Πανεπιστημίου Αθηνών

ΚΩΣΤΑΣ ΧΡΥΣΟΓΟΝΟΣ, Ευρωβουλευτής, Καθηγητής Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

Προεδρεύουσα

ΙΣΜΗΝΗ ΚΡΙΑΡΗ, Πρύτανης Παντείου Πανεπιστημίου

19:00 - 20:30 – Αναθεώρηση και Λαϊκή Συμμετοχή

Ομιλητές

ΣΠΥΡΟΣ ΒΛΑΧΟΠΟΥΛΟΣ, Καθηγητής Πανεπιστημίου Αθηνών

ΘΑΝΑΣΗΣ ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ, Καθηγητής Παντείου

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Νέες δραστηριότητες του Κέντρου Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου – Ιδρύματος Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου

Εκδηλώσεις

- Συνέδριο: «Η Αναθεώρηση του Συντάγματος», 10 – 11.10.2016, Ινστιτούτο Goethe Αθηνών
- «A measure of last resort? Pre-trial detention decision-making in the EU», 3.10.2016, London

Νέες Εκδόσεις

- **Jeffrey Rosen**, «Το Ανώτατο Δικαστήριο των Η.Π.Α.», Σειρά Κέντρου Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου: Σύγχρονοι Στοχαστές για τη Δημοκρατία και το Σύνταγμα (Πρόλογος: Νικόλαος Κ. Σακελαρίου, Εισαγωγή-Μετάφραση: Αικατερίνη Μ. Ρωξάνα, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2016, 423 σελ.)

Πανεπιστημίου

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΑΤΡΟΥΓΚΑΛΟΣ, Υπουργός Εργασίας,
Καθηγητής Πανεπιστημίου Θράκης

Προεδρεύων

ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ ΗΛΙΑΣ, Καθηγητής Παντείου
Πανεπιστημίου

- **«A measure of last resort? Pre-trial detention decision-making in the EU», 3.10.2016, Institute of Advanced Legal Studies, London**

Date: 3.10.2016, 14:30-18:00

Venue: Institute of Advanced Legal Studies, 17 Russell Square, London WC1B 5DR

Organised in association with the Centre for European Constitutional Law - Themistocles & Dimitris Tsatsos Foundation (Greece) and the European Criminal Law Association (UK).

Speakers include:

Dr Maria Mousmouti, Centre for European Constitutional Law and IALS

Libby McVeigh, Fair Trials

Professor Ed Cape, University of the West of England

Chair: **Professor John Spencer QC**, Cambridge.

Fair Trials has for the last 2 years been coordinating research across 10 EU Member States examining the practice of judicial decision-making on pre-trial detention. Commissioner Jourova has announced that action on pre-trial detention would be one of her priorities for the coming years. This seminar will also examine the interplay between pre-trial detention decision-making, prison conditions, and the EAW, particularly in light of the CJEU's decision in Aranyosi.

Νέες εκδόσεις

- **Jeffrey Rosen**, «Το Ανώτατο Δικαστήριο των Η.Π.Α.», Σειρά Κέντρου Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου: Σύγχρονοι Στοχαστές για τη Δημοκρατία και το Σύνταγμα (Πρόλογος: Νικόλαος Κ. Σακελαρίου, Εισαγωγή-Μετάφραση: Αικατερίνη Μ. Ρωξάνα, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2016, 423 σελ.)

www.cecl.gr

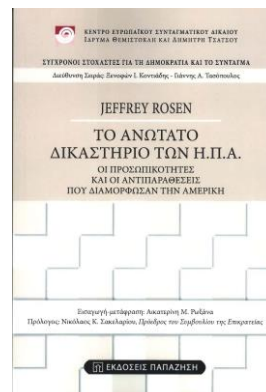
Επικοινωνία: centre@cecl.gr

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Νέες δραστηριότητες του Κέντρου Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου – Ιδρύματος Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου

Νέες Εκδόσεις

Jeffrey Rosen, «Το Ανώτατο Δικαστήριο των Η.Π.Α.», Σειρά Κέντρου Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου: Σύγχρονοι Στοχαστές για τη Δημοκρατία και το Σύνταγμα. (Πρόλογος: Νικόλαος Κ. Σακελαρίου, Εισαγωγή-Μετάφραση: Αικατερίνη Μ. Ρωξάνα, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2016, 423 σελ.)

«Ο Jeffrey Rosen συνδυάζει τα σαγηνευτικά χαρίσματα ενός κορυφαίου αφηγητή, την οξυμένη αντίληψη ενός κορυφαίου δημοσιογράφου και τη διεισδυτική ενόραση ενός επιστήμονα, βαθύ γνώστη των νομικών και πολιτικών πτυχών του θέματός του. Σπανίως θα χαρακτήριζα ένα βιβλίο ως 'αναγκαίο εγχειρίδιο' για τους δικαστές του Ανωτάτου Δικαστηρίου των ΗΠΑ ή για κάθε Πρόεδρο και Γερουσιαστή που αντιμετωπίζει το δυσχερές καθήκον του διορισμού και της επιβεβαίωσης του διορισμού των μελών του δικαστηρίου αυτού, καθώς και για κάθε πολίτη που ενδιαφέρεται για το τι διακυβεύεται. Είναι ακριβώς το κατάλληλο βιβλίο για το σκοπό αυτό».

Laurence Tribe

«Ο Jeffrey Rosen, ένας από τους οξυδερκέστερους μελετητές του Ανωτάτου Δικαστηρίου, αναγνωρίζει ότι η προσωπικότητα παίζει αποφασιστικό ρόλο στη διαμόρφωση του αμερικανικού δικαίου. Το συναρπαστικό βιβλίο του επικεντρώνεται σε μερικά από τα δραματικότερα και πιο καθοριστικά κεφάλαια της αμερικανικής νομικής ιστορίας, τα οποία περιγράφονται ως βαθειά ανθρώπινα συμβάντα, κατά τη διάρκεια των οποίων ήρθαν στο προσκήνιο η ιδιοσυγκρασία και η νομική φιλοσοφία των δικαστών», *Sean Wilentz*

[από το οπισθόφυλλο του βιβλίου]